

VAKIFLAR Dergisi

XIII. Sayı

Fiatı : 1.000 TL.

Yurt dışında : 20 S veya 40 DM.

Sahibi
Vakıflar Genel Müdürlüğü
Adına

Galip YİĞİTÖDEN

Sorumlu
Yazı İşleri Müdürü
İbrahim ATEŞ

Yazı Kurulu
İbrahim ATEŞ
Sadi BAYRAM
Tahsin TÜRKER
Kerim ERDOĞAN

Teknik Yönetmen
Sadi BAYRAM
Tahsin TÜRKER

Gönderilen yazılar iade edilmez.
Yayınlanan yazılarda ileri sürülen fikir ve beyan-
lardan yazı sahipleri sorumludur.

Makaleler kaynak gösterilmek kaydı ile iktibas
edilebilir.

Ön kapak :
Başbakanlık Makam odasında bulunan İbrahim Çallı'nın Atatürk
tablosu.

Arka kapak :
Dolmabahçe Sarayı'nda bulunan Surre Alayı'na ait bir tablo.

Telefon (Ankara)
25 49 38
25 75 30 / 01-04

Basıldığı Yer :
Başbakanlık Basımevi — Ankara

1981

**TOPKAPI
SARAYI MÜZESİ
KÜTÜPHANESİ
VE KÜTÜPHANE
KOLEKSİYONLARI
İLE İSTANBUL
KÜTÜPHANELERİ
HAKKINDA YERLİ-
YABANCI
KAYNAKLAR
BİBLİYOGRAFYASI**

İsmet BİNARK

Müze kütüphanelerinden olan İstanbul'daki Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, saray dahilinde ayrı ayrı binalarda bulunan *Yeni Kütüphane (Ağalar Camii ve III. Ahmet (Enderûn Kütüphanesi)* adlı iki kütüphaneden meydana gelmiştir.

Yeni Kütüphane, 1925 yılında *Ağalar Camii* içerisinde, binanın restore edilmesinden sonra, sarayın muhtelif köşk ve odalarından buraya nakledilen dağınık kitaplardan teşekkül etmiştir.

Yeni Kütüphane'ye nakledilen kitaplar; *Revan Köşkü*, *Hazine Kitaplığı*, *Bağdat Köşkü*, *Sultan Mehmed Reşad (V. Mehmed)* ve *Tiryak Hanım Kitaplığı*, *Emanet Hazinesi Kitaplığı*, *Medine Kitaplığı* ve *Koğuşlar Kitaplığı*'dir. Buna kütüphanenin kurulmasından sonra, satın alma ve bağış yoluyla gelen kitaplardan kurulan *Yeniler - Yeni Gelen Yazmalar - Kitaplığı*'ni de ilâve etmek gerekir.

Yeni Kütüphane'ye bağlı olan *III. Ahmed Kütüphanesi* ise, H. 1131 (M. 1719) tarihinde kurulmuştur.

Yaklaşık on sekiz bine yakın, bir yazma koleksiyonunun yer aldığı Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, koleksiyonlarındaki eserlerin muhteva, sanat değeri ve paha biçilmez kıymeti yönünden, Türkiye'nin en zengin yazmalar koleksiyonuna sahip bir ihtisas kütüphanesidir.

Bu koleksiyona, bugün *Yeniler - Yeni Gelen Yazmalar - Kitaplığı*'na bağlı olan *Güzel Yazılar Bölümü* ile; müze personelinin, yerli ve yabancı araştırmaları sırasında başvurdukları, aşağı - yukarı dört bine yakın eser ihtiva eden *Yeni Gelen Basmalar Kitaplığı*'ni de ilâve edersek, şüphesiz bu koleksiyonun değeri daha da artacaktır.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi koleksiyonlarında yer alan eserler, muhtevalarının yanı sıra, sahip olduk-

ları tezhib, minyatür, cilt ve diğer kitap sanatları yönünden de eşsiz bir sanat hazinesidirler.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ni tanıtmaya geçmeden önce, kısaca *Topkapı Sarayı*'nin kendisinden söz etmek istiyoruz.

Topkapı Sarayı İstanbul'un en güzel yerinde, Karadeniz Boğazı'nın karşısında ve liman girişinde inşa edilmiştir. Bir yarımada üzerinde ihtişamlı yükselen sarayın kurulduğu toprak parçası, Osmanlı Padişahlarının beşyüz yıllık tarihi ikametgâhlarına nispetle Sarayburnu adını taşımaktadır.

Önceleri *Saray-ı Cedid-i Âmire* adı ile anılan saraya, daha sonra *Yeni Saray* ve son olarak da, *Topkapı Sarayı* adı verilmiştir. Bunun sebebi, sarayın deniz tarafında bulunan bir kapısının *Topkapı* diye adlandırılmış olmasıdır.

Yeni Saray'in inşaatına H. 870 (M. 1465)'de başlanmış, H. 883 (M. 1478)'de tamamlanmıştır. Millî mimarimizde âbide eser olarak yer alan sarayın temeli, Fâtihten Sultan Mehmed tarafından atılmıştır. Sarayın *Bâb-ı Hümayûn* adı verilen ve şehre açılan büyük merasim kapısı üzerindeki kitabede bulunan tarih de, H. 883 Ramazan ayını göstermektedir.

Topkapı Sarayı'na son bina IX. yüzyıl ortalarında Abdülmecid tarafından ilâve ettirilmiştir. Saray muhtelif devirlerin, devrine mahsus zevk ve özellikleri ile adetâ bir mimarî mozayik görünümündedir.

Topkapı Sarayı'nın temelini İstanbul Fâtihî tarafından atıldığını ifade etmiştik. Bir Türk beldesi olarak azîz İstanbul'u bizlere hediye eden, bir tarih devresini kapayarak, insanlığa aydınlık bir devrin müjdesini getiren Fâtihten Sultan Mehmed Han Hazretleri'ni, sadece sefer ve zafer hikâyeleri ile değil, bu hikâyelerin derunî sebepleri, bu sebeplerde saklı millî ve manevî sırlar ve hareket noktaları ile değerlendirmek gerekmektedir.

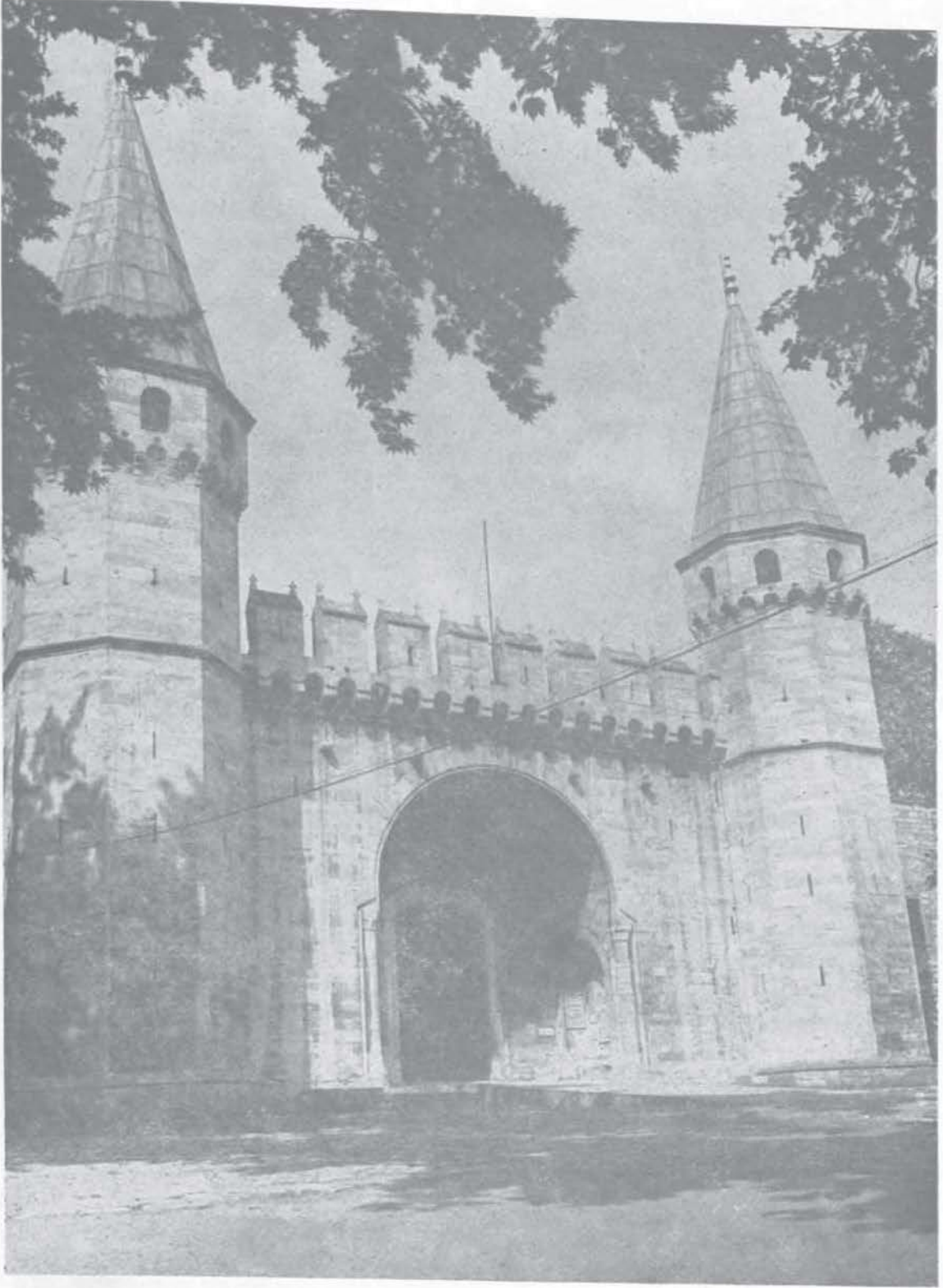
İstanbul'un büyük Fâtihi Sultan Mehmed Han, bir kumandan, bir devlet adamı olduğu kadar, ilim ve sanat meydanlarında da at koşturmuş, adâlet, ilim, irfan ve doğruluk gibi en değerli kıymet hükümlerini başına taç etmiş, kitleye fazilet örneği olmuş ve şahsiyet binası bu temeller üzerine inşa edilmiş bir fikir, sanat ve gönül adamıdır.

Fâtihi sadece ruhundaki üstün cihangirlik ihtirası ile değerlendirmek, O'nu tek bir cepheden tahlile kalkışmak şüphesiz hem eksik, hem de yanlış olur. Fâtihi'nin şahsiyetinin muvazeneli olgunluğunu şekillendiren, ecdadından ve yetiştiği muhitten tevarüs ettiği millî ve manevî sırlarla bezenmiş üstün meziyetler, yapıcılık kudret ve kuvveti, teşkilâtçılık istidadı gibi hasletlerdir.

Yerli - yabancı tarihçilerin ortaya koyduğu gibi, dünya tarihinin en büyük hâdiseleri arasında yer alan İstanbul'un fethi, hâdise olarak azametli olduğu gibi, özellikle neticeleri ve devam eden tesirleri itibarıyla çok büyüktür. İstanbul'un fethi, İslâm âleminin sekiz yüz, Anadolu Türklüğünün ise dört yüz yıllık emeli, yüksek arzusu olmuştur. Bu emel ve arzunun tek bir irade halinde sembolleştirme şerefi ise Fâtihten Hazretlerine nasip olmuştur.

İstanbul'un fethi hâdisesi, sadece bir şehrin zaptı değil, kaybolmuş, sukût etmiş bir nizam ve medeniyet yerine; üstün bir nizam, kültür ve medeniyet iradesinin hâkim kılınmasıdır.

İstanbul'un fethinden sonra, ilim, irfan ve sanat yolunda ileri hamleler yapan Fâtihi, ilim ve kültürü tahtının himayesi altına almıştır. İstanbul'un fethini müteakip, parlak kültürlerden birine beşik teşkil etmiş XI yüzyıllık Bizans şehrini, İslâm âleminin en muhteşem bir ilim ve sanat merkezi haline getirmek için büyük gayretler sarfetmiş; mimarî, hat, tezhib, cild ve diğer bütün güzel sanat kolları ile, kendine has hususiyetlere sahip bir devrin açılmasına ve devamına sebep olmuştur.

Resim : 1 Bab-ı Selam (Topkapı Sarayı Müzesi)

Fâtih'in mimarî sahada, İstanbul'da inşa ettirdiği ilk saray, *Saray-ı atik-ı mâmure*'de denilen, *Eski Saray*'dir. Bu ve benzeri eserler, çekiç seslerinin, gazâ tekbirleri ve zafer naraları, kılıç ve nal şakırtılarıyla yarıştığı bir devrin açılmasına ve devamına sebep olmuştur.

Yeni Saray'in inşasını müteakip, *Eski Saray* bir önceki harem mensuplarının çıkarıldığı yer; *Yeni Saray* ise, padişahların devamlı oturduğu bir ikâmetgâh olmuştur.

Padişahların hareme kapandığı devirlerde başlayan an'aneye göre; bir padişah ölünce veya yerine kardeşi geçince, eski padişahın haremi *Eski Saray*'a nakledilir ve orada itina ile mahfuz tutulurdu. Aynı günlerde, yeni padişahın *Eski Saray*'da mahfuz olarak yaşayan validesi, parlak bir alayla oradan çıkarılır, *Yeni Saray*'a getirilir, vaktiyle kocası zamanında gördüğü ikbâle bu defa oğul devrinde tekrar kavuşurdu. Her cülûsta,⁽¹⁾ bu an'anenin hükmü iki yüz yıldan fazla devam etmiştir. Bu an'ane ancak 1826'da, *Vak'a-i Hayriyye*'de⁽²⁾ sona ermiş ve *Eski Saray*, Seraskerlik⁽³⁾ makamına tahsis edilmiştir. Abdülâziz devrinde, Müşir Namık Paşa bu binaları tamamen ortadan kaldırarak *Bâb-ı Seraskeri*'yi inşa ettirilmiştir. Bu değişiklikler yüzünden Fâtih'in İstanbul'da inşa ettirdiği bu ilk saraydan, kitaplarda okuduğumuz tasvirlerinin dışında başka bir şey kalmamıştır.

Bu arada, Bayramlarda bayramın üçüncü günü, padişahların *Eski Saray*'a gelerek oradaki kadın ve ağaların tebriklerini kabul ile bayramlaşmalarının da âdet olduğunu belirtelim.

Topkapı Sarayı'ni şehirden bir kale duvarı ayırmaktadır. Söz konusu duvarın deniz kenarındaki kısmı, Bizans surlarının bir parçasıdır. Bunun dışında kalan kısım ise, Fâtih tarafından yaptırılmıştır. Bundan dolayı adı tarihî kaynaklarda *Sûru Hâkaani* diye geçer.

Şehirden kale duvarı ile ayrılmış olan saray, üç büyük kısımdan ibarettir Bunlar, bugün *Dış Saray* diye bilinen *Birûn*, *İç Saray* (*Enderûn*) ve *Harem* (*Harem-i Hümâyûn*)'dur.

Dış Saray (*Birûn*), sarayın yayıldığı alanda en geniş sahayı işgal etmektedir. Saray hizmetkârları ile, padişahın emrindeki saray muhafız kıt'alarının işgal ettikleri yerdir. Saray hastahanesi, mutfak, ahırlar, kayıkhaneler, erzak ve odun ambarları bu kısım içerisinde yer almıştır.

İç Saray (*Enderûn-ı Hümâyûn*), padişahların sarayda harem dışında günlük hayatlarını geçirdikleri yerdir.

Harem (*Harem-i Hümâyûn*) ise, adından da anlaşılacağı üzere, sarayın harem kısmıdır. Sayısız daire, salon ve iç avlulardan ibarettir.

Cumhuriyet'in ilânından sonra, Topkapı Sarayı, sanat değeri ve kıymeti paha biçilmez millî sanat hazinelerimizin teşhir edildiği bir müze haline getirilmiştir. Topkapı Sarayı, bugün beş asırlık Osmanlı - Türk tarihinin âdetâ canlı bir panoramasıdır.

Yahya Kemal, «*Bazı yerler vardır ki rûh eser derler ...*» diyor. Ve devam ediyor «*.. Topkapı Sarayı'nda bir gün geçiren insan, bu sözün kuvvetini derinde derine duyar.*»⁽⁴⁾

Yeni Kütüphane (Ağalar Camii) :

İç Saray (*Enderûn*)'da üçüncü avluda, III. Ahmed Kütüphanesi'nin yanı başında yer alan bina, XV. yüzyılda Fâtih Sultan Mehmed tarafından *Enderûn Ağaları'nın*⁽⁵⁾ ve Küçük Oda

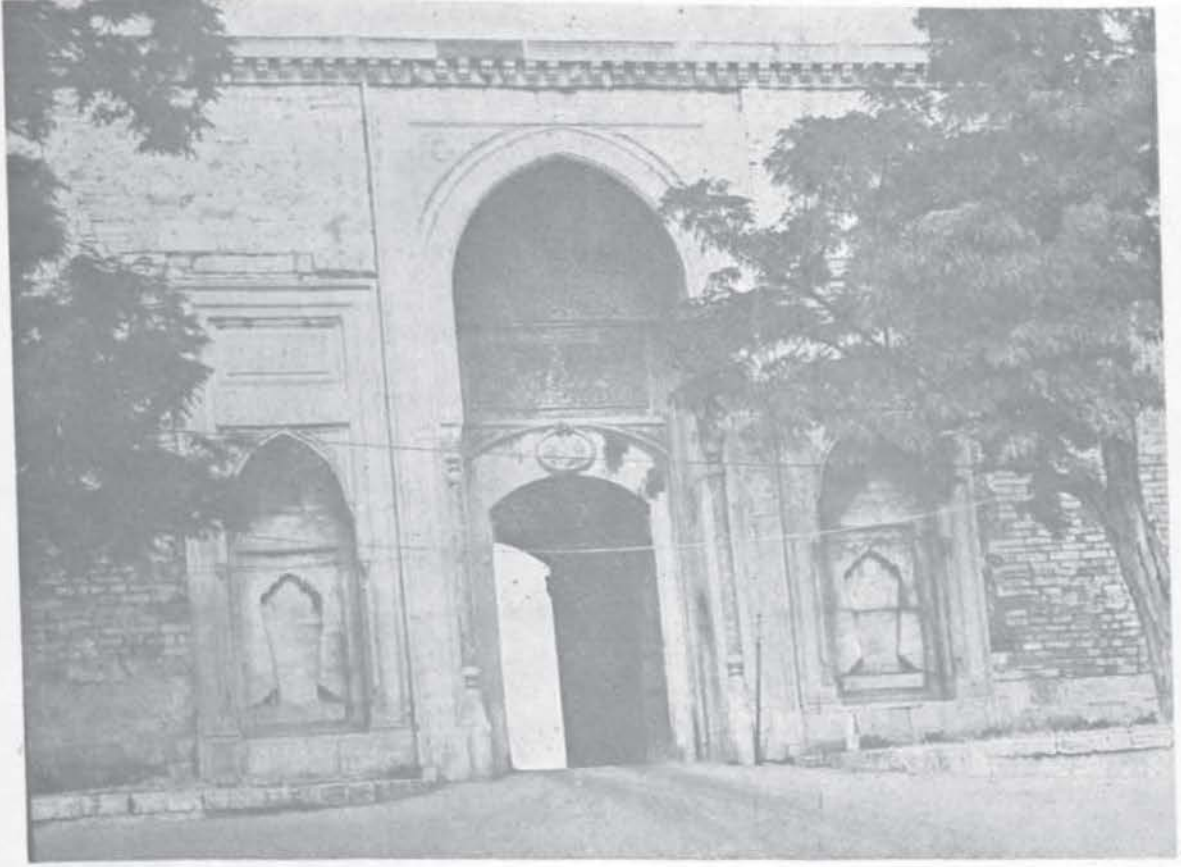
1) Bir şehzâdenin tahta geçmesidir ki; «Cülûs-ı hümâyûn-ı hazret-i pâdsâhî» tâbir olunur.

2) *Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması münasabıyla kullanılmış bir tâbirdir.*

3) Millî Savunma Bakanlığı.

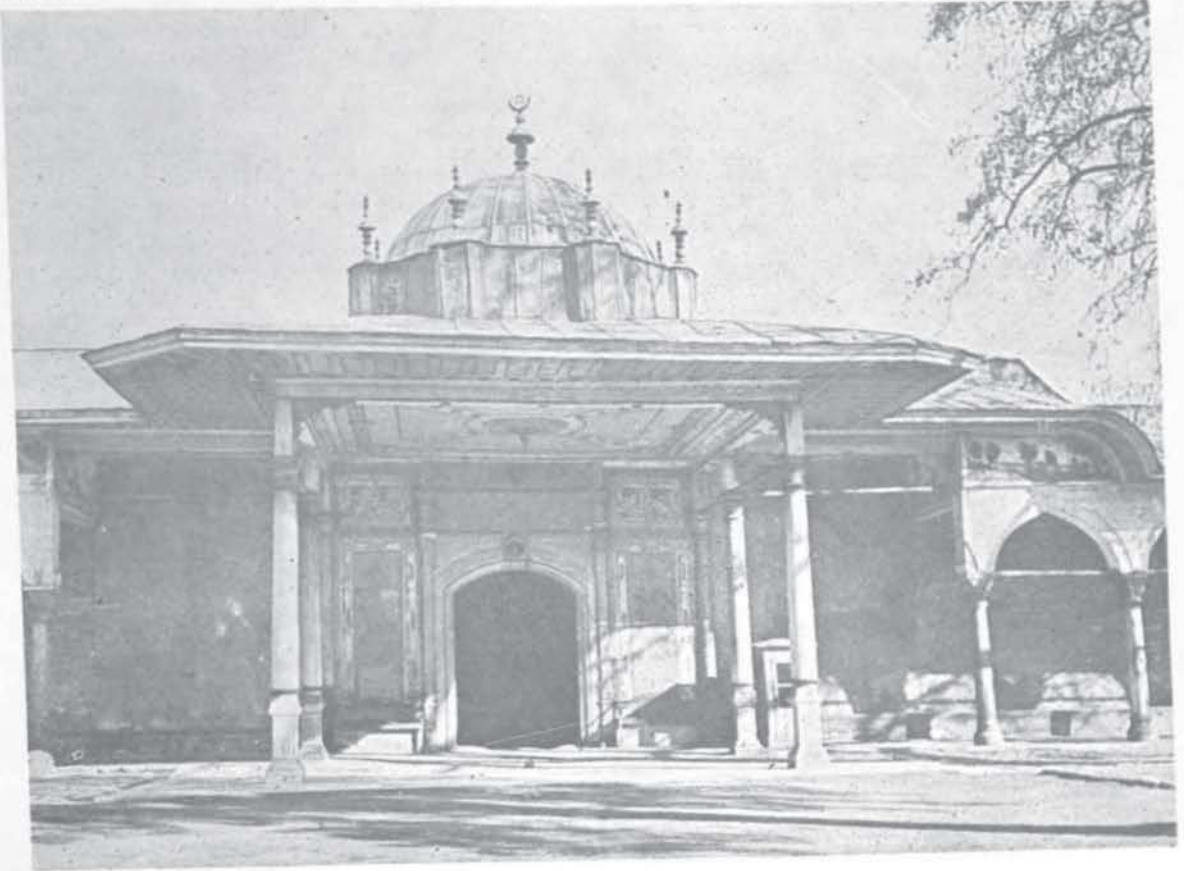
4) Yahya Kemal : *Aziz İstanbul*, İstanbul, 1964, 49. s.

5) *Enderûn*, Osmanlı Sarayı'nın iç teşkilâtına verilen adıdır. «Enderûn-ı Hümâyûn» da denir. *Enderûn Ağaları* ise, padişah hizmetinde bulunanlardır. Kendileri için «İç Ağaları» tâbiri de kullanılmıştır. Ancak sarayda padişah hizmetinde bulunan «Saray Ağaları» da vardır. *Enderûn Ağaları*, devşirilen Hıristiyan çocukları arasından terbiye edilerek yetiştirilen saraylılardır.

Resim : 2 Bab-ı Hümayun (Topkapı Sarayı Müzesi)

Resim : 3 Bab-ı Saâde (Akağalar - Topkapı Sarayı Müzesi)

Mektebi'ne mensup ağaların namaz kılmaları için yapılmıştır. Bunun için *Ağalar Camii* ve *Küçük Oda Mescidi* diye de anılır. Sarayın müze haline getirilmesinden sonra, namaz kılacak cemaatin kalmaması üzerine, 1925 yılında restore edilerek, kütüphane haline getirilmiştir.

Bina ilk tamiri XVII. yüzyılda görmüş ve Türk çiniciliğinin en güzel örnekleriyle tezyin edilmiştir.

Sarayın müze haline getirilmesinden sonra, III. Ahmed Kütüphanesi hariç, Topkapı Sarayı'nın çeşitli köşk ve dairelerinde bulunan kitaplar ve yazı levhaları *Yeni Kütüphane*'de toplanmıştır.

Binanın (Camiin) sağ tarafında, Kuşhane⁽⁶⁾ Meydanı'na bakan ufak giriş veri, bugün yazı levhalarının teshir edildiği yer olarak kullanılmaktadır. Okuma salonu olarak kullanılan ufak mescid, XVIII. yüzyılda ilâve edilmiştir.

Yeni Kütüphane'ye nakledilmiş kitaplar şunlardır :

Revan Köşkü Kitaplığı :

IV. Sultan Murad tarafından yaptırılmış olan bu köşk, adını Sultan Murad'ın Revan Seferi'nden almıştır. Revan Odası ve Has Oda Kitaplığı adları ile de anılır. I. Sultan Mahmud'un H. 1146 (M. 1733) da kurduğu kitaplığa, daha sonra III. Osman ve III. Mustafa tarafından da kitap konmuştur. Bu kitaplıkdaki eserlerde üç padişahın vakıf mühürlerinin bulunduğu 2083 adet eserin çoğunluğunu din, edebiyat ve tarih konulu kitaplar teşkil etmektedir. Koleksiyonun bir diğer özelliği de, tezhib, hat ve minyatür sanatları yönünden dikkat çekici olmasıdır.

Tarihî hâdiselerle beraber, padişahların şemâilinden (huy, tabiat, ahlak) bahseden ve onların resimlerini de ihtiva eden Seyyid Lokman⁽⁷⁾ın *Kıya-*

fetül-İnsaniyye fi Şemâil il-Osmaniyye adlı eseri ile, Mükerrer 738 No. da kayıtlı Türk tezhib sanatının en güzel örneklerinden *Muhibbî Divanı* bu koleksiyon içerisinde yer almaktadır.

Yazıcıoğlu Ali'nin *Târih-i Âli-i Selçuk*⁽⁸⁾ adlı tarih kitabı ile, Gelibolulu Mustafa Âli⁽⁹⁾ nin on iki eseri de yine bu kitaplıktadır.

Nev'i-zade Atayî'nin⁽¹⁰⁾ minyatürlü *Hamse*'si, Şeyhî'nin⁽¹¹⁾ *Hüsrev ü Şirin*'i ve şuera tezkirelerinin⁽¹²⁾ başlıcaları olan *Lâtîfî Tezkiresi*⁽¹³⁾, Ahdî'nin *Gülşen-i Şuera*'sı⁽¹⁴⁾, Aşık Çelebi'nin

6) Kuşhane: Kuşhane Matbahı : Sarayda padişahların şahasına mahsus yemeklerin piştiği mutfaktır. «Matbah-ı Amire», «Matbah-ı Hümayûn» da denmiştir.

7) Seyyid Lokman (ö. 1601) : III. Murad devri tarihçilerinden ve ressamlarından. Sarayda hoca ve şehnâmedci idi. Öteki eserleri: «Hünernâme», «Selimşahnâme», «Şehinşahnâme», «Zafernâme» ve «Tomar» dir. Şâir olduğundan eserlerinin bir kısmı manzumdur.

8) «Târih-i Âli-i Selçuk». 288 yk. 18x27 cm. satır sayısı 23, yazı nesih, XVI. yüzyıl zeytunî, şemseli deri cild. «Târih-i Âli-i Selçuk». İstinsah tarihi: H. 951 - M. 1544. 455 yk. 22,5x33,5 cm. satır sayısı 17, yazı nesih, şemseli alyah deri cild.

(«Târih-i Âli-i Selçuk» un Revan Ne : 1392'de de bir nüshası vardır. Ayrıca, Bibliothèque Nationale M. T. 737'de de bir nüshası bulunmaktadır.)

«Tevârih-i Âli-i Selçuk». 455 yk. 33x23 cm. [XVII. yüzyılda istinsah edildiği tahmin edilmektedir bk. : Blochet : Cat. Bibliothèque Nationale, II, 48. s.]

9) Gelibolulu Âli (d. 1541 - ö. 1599) : Yaradılıştan, II. Selim devrine kadar olan bölümleri içerisine alan «Kühû'l-Ahbar» adlı eseri ile meşhurdur. Eser 5 cild olarak basılmıştır (İstanbul, 1277, Takvimhane-i Amire). Ancak bu baskıda cildler gelişigüzel ayrılmış, rükünler ve rükünlerin başlangıçları ve sonları birbirine karışmıştır. Bu baskıda Fâtih'in İstanbul'u almasına kadar olan bölümler yer almıştır. «Menakıb-ı Hünerverân» adlı eseri, İbnülemin Mahmud Kemal İnal haşiyesi ile basılmıştır.

10) Nev'i-zade Atayî (d. H. 991 - M. 1538/ö. H. 1045 - M. 1635/36) : İstanbul'da doğmuştur. Şâir Nev'i'nin oğludur. Öğrenimini müteakip müderrislik ve kadılıkta bulunmuş, son görevi olan Üsküp kadılığından azledilmesi üzerine İstanbul'a gelmiş ve orada ölmüştür. Şeyh Vefa Camii avlusunda, babasının kabri yanında gömülmüştür.

«Eş Şakaikü'n-Nu'maniyye Zeyli» den başka, «Divan» : ve «Hamse» sive tanınır. bk. : Abdülkadir Karahan : *Nev'i-zade Atayî*. İslâm Ansiklopedisi, 92. Cüz, 226 - 228. ss.

11) Şeyhî (ö. H. 832 - M. 1428) bk. : Faruk Kadri Timurtaş : *Şeyhî'nin Hüsrev ü Şirin'i. İnceleme - Metin*. İstanbul, 1963.

12) Şâirler tezkireleri: bunlar umumiyetle şâirleri meslek, mezhep ve bölge ayırımı gözetmeden toplarlar.

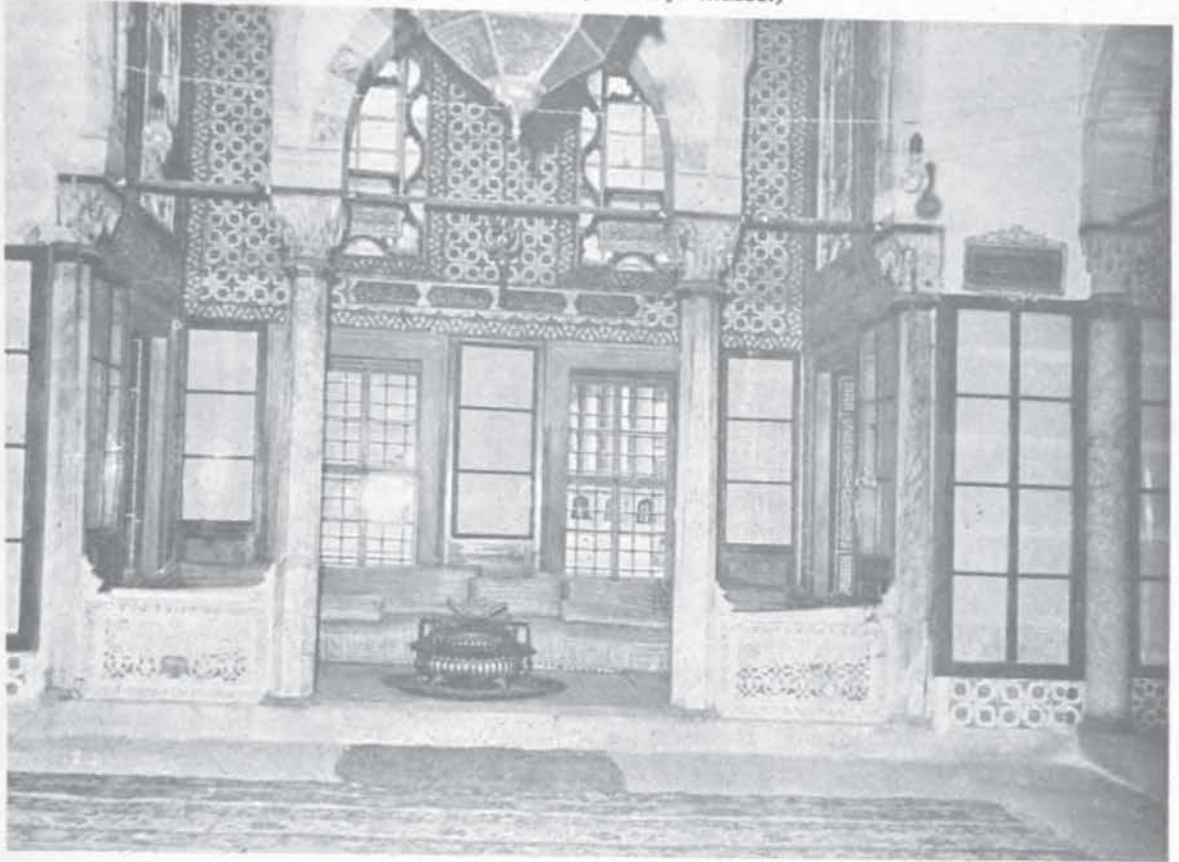
13) «Lâtîfî Tezkiresi», yazıldığı tarih H. 953 (M. 1546).

14) Ahdî (ö. H. 1002 - M. 1593) : «Gülşen-i Şuera», yazıldığı tarih H. 971 (M. 1563).

Resim : 4 III. Ahmet Kitaplığı dış görünüş (Topkapı Sarayı Müzesi)

Resim : 5 III. Ahmet Kitaplığı iç görünüş (Topkapı Sarayı Müzesi)

Meşâirüs-Şuera'sı (15), *Safâyi'nin Safâyi Tezkiresi* (16) *Râmiz'in Âdâb-ı Zurafa'sı* (17), *Salim Tezkiresi* (18) ve *Şakaiku'n Nu'mâniyye* (19) ile, tercüme ve zeylleri ve Neval'nin (20) Külliyyatı'nın en kıymetli nüshaları bu kitaplıkta bulunmaktadır.

Hazine Kitaplığı :

Bu kitaplık, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren, Osmanlı Padişahlarına yazar ve sanatkârları tarafından veya satın alınarak takdim edilmiş eserlerden meydana gelmiştir. Ayrıca yabancı devletlerden hediye olarak gönderilen eseslerle, seferlerde harp ganimeti olarak ele geçirilen veya varisi olmayan saray ileri gelenlerine ait kitaplar da burada muhafaza edilmiştir. Özellikle edebiyat ve tarihe ait bu kitapların sayısı üç bini geçmektedir. Kitaplarının 632'sini batı dillerinde yazılmış olan basmalar teşkil etmektedir.

Bu kitaplığın minyatür ve murakka bölümündeki 140 cilt içerisinde 7200 den fazla minyatür bulunmaktadır. Bu minyatürlerin 2800'den fazlası Türk, geri kalanları Hint, Moğol ve Arap minyatürleridir. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde minyatür yönünden en zengin koleksiyonlar bu kitaplıkta bulunmaktadır. Çeşitli devirlere ait zengin minyatürlü nüshalara sahip olması, esasen kitaplığın en büyük özelliğini teşkil etmektedir.

Bunlar arasında en önemlilerinden birisi, 841 No. da kayıtlı olan *Varka ve Gülşah Mesnevisi*'dir.⁽²¹⁾ Bilindiği gibi, Büyük Selçuklular devrinde tekâmül eden minyatür sanatı, Anadolu Selçukluları zamanında da devam etmiş, fakat buna ait eserler maalesef günümüze kadar gelememiştir. Selçuklu mektebi, klasik Osmanlı minyatürlerinin üslûbuna hazırlık mahiyetindedir. XIII. yüzyıl başlarından günümüze kalan Varka ve Gülşah'ın minyatürleri, Selçuklu mektebinin en eski ve tek örnekleridir. İslâmiyetin ilk devirlerindeki bir aşk hikâyesini konu olarak ele

alan bu mesnevi, 70 sayfa olup, 71 minyatürü ihtiva etmektedir. Azerbaycanlı Abdülmümin bin Muhammed el-Nakkaş imzalı bir ustanın⁽²²⁾ elinden çıkmıştır. XI. yüzyılda yaşamış olan Ayyukî adlı bir şâire atfedilen eser, Gazneli Sultan Mahmud'a ithaf edilmiştir.

Osmanlı devri minyatürlerinden, ancak Fâtih Sultan Mehmed devrinden itibaren olan eserler günümüze intikal edebilmiştir. İstanbul'un fethinden sonra, bütün güzel sanat kollarında olduğu gibi, minyatür sanatı da, Fâtih'in kolu kanadı altında himaye ve gelişme imkânı bulmuştur. Osmanlı devri Türk minyatüründe Fâtih'le birlikte başlayan bu gelişme, Kanunî zamanında tam bir olgunluğa kavuşmuştur.

Hazine Kitaplığı 2153 ve 2160 No. da kayıtlı olan ve *Fâtih Albümü* diye tanınan, Siyah Kalem (Akkoyunlu Yakub Bey) imzasıyla birçok resimleri ve

15) Aşık Çelebi (ö. H. 979 - M. 1571) : «Meşâirü's-Şuera», yazıldığı tarih H. 974 (M. 1566).

16) Safâyi (ö. H. 1138 - M. 1725) : «Safâyi Tezkiresi», yazıldığı tarih H. 1134 (M. 1721).

17) Râmiz (ö. H. 1200 - M. 1785) : «Âdâb-ı Zurafa», yazıldığı tarih H. 1196 (M. 1783).

18) Salim (ö. H. 1158 - M. 1743) : «Salim Tezkiresi», yazıldığı tarih H. 1134 (M. 1721).

19) «Eş-Şakaiku'n-Nu'mâniyye fi ulemâ'î'd-Devlet'i Osmanliyye» adlı Arapça eser, Taşköprizâde Ebulhayr İsâmeddin Ahmed'indir. Taşköprizâde (d. H. 901 - M. 1495 - ö. H. 968 - M. 1561), Bursa'da doğmuştur. Mûderrislik ve kadılıkta bulunmuş, H. 958 (M. 1551) de İstanbul Kadısı olmuştur. Fâtih'te Aşık Paşa Mahallesi'ndeki Seyyid Vilâyet Türbesi yanında gömüldür.

Eser, Osman Gazi'den başlayarak Kanunî Sultan Süleyman devri sonlarına doğru, H. 965 (M. 1558) yılına kadar yetmiş bilgileri, şeyhlerin biyografilerinden meydana gelmiştir. Eserde 150 şeyh ve 371 bilgin olmak üzere, 521 kişinin biyografisi yer almıştır. Mısır'da basılmıştır (Bulak, 1299, 1310). Tercüme ve zeylleri de vardır. bk. : M. Münir Aktepe : *Taşköprizâde. İslâm Ansiklopedisi*, 120. Cüz, 41 - 46. ss. ; Behçet Gönül : *İstanbul Kütüphanelerinde Eş-Şakaiku'n-Nu'mâniyye Tercüme ve Zeylleri*. *Türkiyat Mecmuası*, VII - VIII, 2 (1945), 136 - 166. ss.

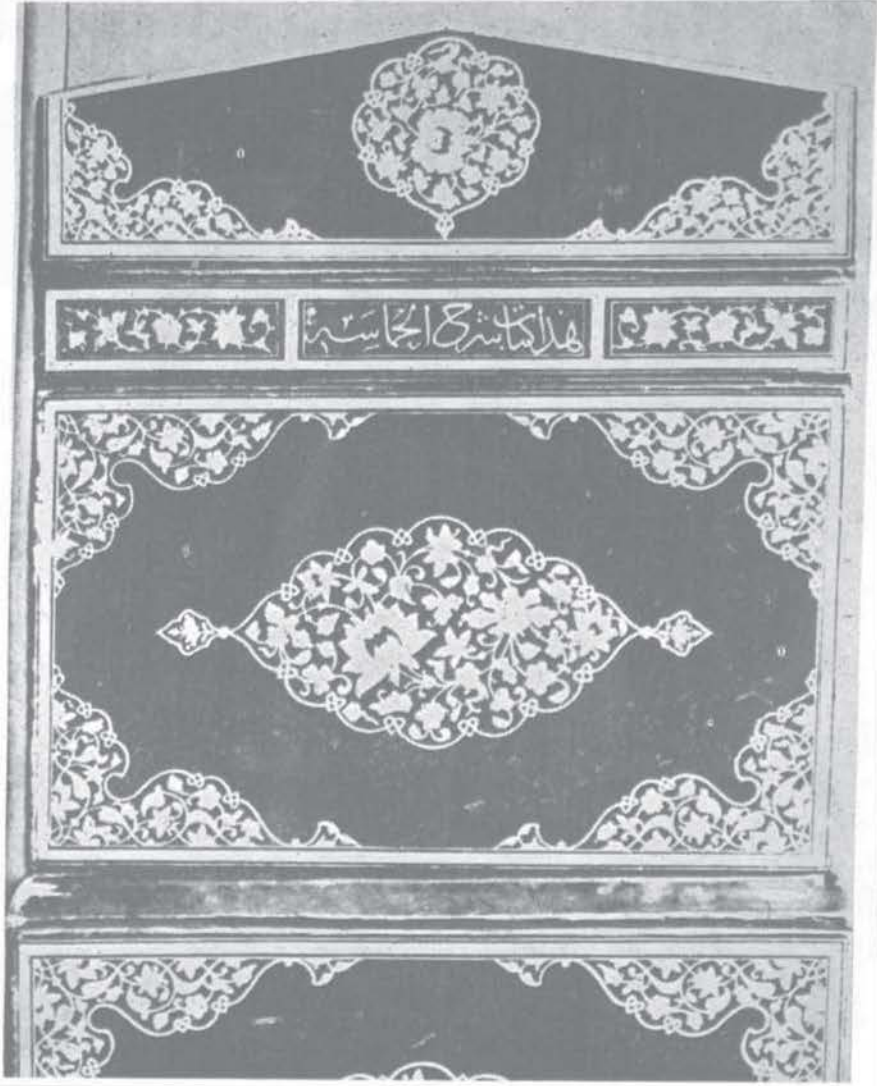
20) Nizameddin Ali Şir, 17 Ramazan 844 (9 Şubat 1441) de Herat'da doğmuştur. Uygur Türklerindedir. 3 Ocak 1501'de ölmüştür. Hayatı, sanatı, eserleri ve Neval çalışmaları için bk. : Ağah Sırrı Levend : *Ali Şir Neval. 1. C. Hayatı, Sanatı ve Kişiliği*. Ankara, 1965. (Eserlerinin toplu listesi, 256 - 257. ss. ; Bibliyografya ve Neval çalışmaları, 258 - 294. ss.)

21) bk. : Ahmed Ateş : *Farsça eski bir Varka ve Gülşah Mesnevisi*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dil ve Edebiyatı Dergisi, V (1954), 33 - 50. ss.

22) M. Kemal Özergin : *Selçuklu sanatçısı nakkaş Abdülmümin el-Hoyl hakkında*. *Bellekten*, XXXIV (1970), 229. s.

Resim : 6 Sultan Fatih adına, Şemseddin Kudsi adındaki hattatın istinsah ettiği, İmam Merzuki'nin «Şerh-i Divan-ı Hamase» adlı, 1464 tarihli kitabın kabi.

(Topkapı Sarayı Müzesi Revan Kütüphanesi No : 706)

Resim : 7
Sultan
Fatih için
hazırlanan
«Şerh-i Di-
vanü'l-Ha-
mase» adlı
ve 1464
tarihli kitabın
16. sayfası . .
(Topkapı
Sarayı
Müzesi
Revan
Kütüphanesi
No : 706)

diğer ressamların eserlerini ihtiva eden minyatür koleksiyonunda, XV. yüzyıl Türk resmi ile, Uygur resmi arasındaki benzerlik ve bağlar açıkça kendini gösterir.

Fâtih Albümü'ndeki minyatürlerde etnolojik unsurlar, şahıs elbiseleri, çehreler ve tipler tamamen Türk'tür. Bu minyatürlerde, Uygur şehirlerindeki mâbedlerin duvarlarını süsleyen ve Bezeklik tâbir edilen Uygur resimleriyle açık bir şekilde üslup benzerliği vardır. Nakkaşların Uygur minyatür sanatının geleneğini bu kadar yüzyıl sonra İstanbul'da devam ettirdikleri aşikârdır. Bu gelenek, Osmanlı minyatürünün Fatih'ten sonraki devirlerinde de devam etmiştir.

Kanunî devrinde daha da gelişen minyatür sanatında, Barbaros'un ve Kanunî'nin resimlerini çizen saray nakkaşlarından Nigârî (Haydar Reis), *Hünernâme* ve *Sûrnâme*'yi resimleyen Nakkaş Osman gibi büyük üstâdlar yetişmişlerdir. XVII. yüzyılda Nakşî (Ahmed Mustafa), XVIII. yüzyılda adı renk vuran anlamına gelen Levnî (Edirneli Abdülcélil Çelebi) bu sanat kolunun en büyük isimleridir. Nakşî adıyla tanınan nakkaş Ahmed Mustafa, Kanunî devrine kadar yaşamış âlimlerle, Osmanlı padişahlarından bahseden *Şekâyık-ı Numâniye* adlı eserin minyatürlerini yapmıştır. Sultan III. Ahmed'in nakkaşbaşısı olan Levnî III. Ahmed'in med'in oğlu Şehzade Süleyman'ın sünnet düğünü için Şâir Vehbi'nin yazdığı *Sûrnâme*'yi süsleyen 137 minyatürü ile tanınmıştır. Saydığımız bu isimlerin minyatürlerini, Hazine Kitaplığı'nda en güzel örnekleri ile görmekteyiz.

Firdevsî'nin *Şehnâmesi*'nin⁽²³⁾ minyatürlü 43 nüshası, Nizâmî'nin *Hamse-sî*'nin minyatürlü 45 nüshası, Osmanlı

minyatür sanat ve geleneğinin şaheserleri olan *Hünernâmeler*, III. Murad *Sûrnâmesi*, XVI. yüzyıl sonlarından günümüze kalan *Nusretnâme* ve Levnî'nin 50'ye yakın minyatürü, 642 No. da kayıtlı 1525-1526 tarihli Pirî Reis Atlası *Kitâb-ı Bahriye*, kitaplığın şüphesiz en değerli eserleridir.

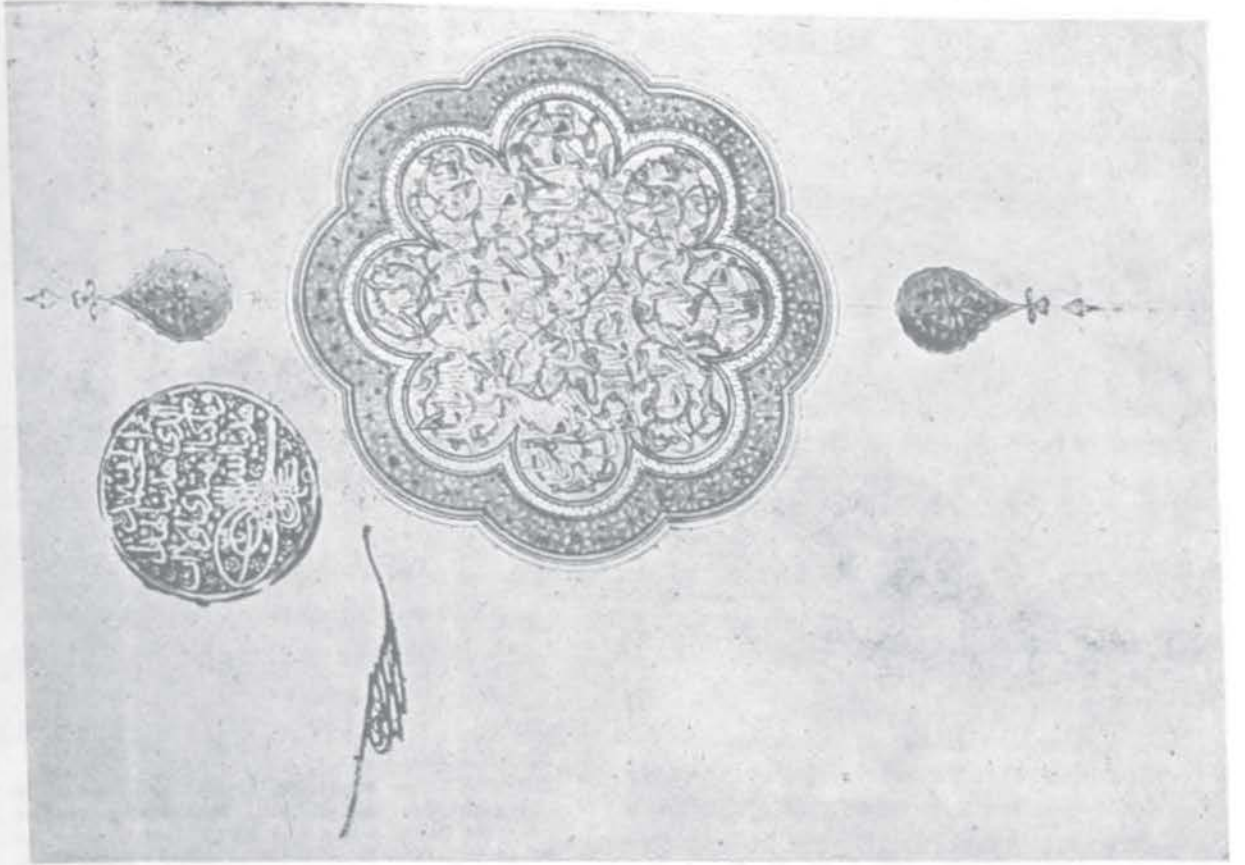
23) *Şehnâme*: Padişahların hususiyetlerini, şan ve zaferlerini, tarihî hâdiseleri kayıt ve tasvir eden eserlere verilen addır. Bunu yazana ilkönceleri «*Şehnâmehan*» denmiştir Vesikalarda «*Şehnâmenüvis*» ve *Şehnâmegüy* tâbirlerine de sıkça rastlanır. Bu ünvan daha sonraları «*Vak'ânüvis*» e çevrilmiştir. Osmanlı Devleti'nde bu vazifeyi ilk ihdas eden Fatih'dir. Şehnamecilerin maiyetlerinde kâtipler, tezhip ustaları ve musavvir denilen minyatür yapan sanatkarlar bulunurdu. Önceleri «*Şehnâmeler* sadece manzum yazılırdı. XV. yüzyılda 1559'dan itibaren, hem manzum hem de mensur olarak kaleme alınmıştır.

*Şehnâme*cilere «*Dergâh-ı Âli müteferrikalığı*» verilirdi. «*Şehnâmehan*» ünvanı ile bu vazifeye memur edilmiş ilk kişi, İran'dan göç ederek Osmanlı Devleti hizmetine girmiş olan ve H. 960 (M. 1553) da vefat etmiş Fethullah Ârifî'dir. Yavuz Sultan Selim'in zaferlerine ait altmış bin beyitlik bir *şehnâme* yazmıştır. Kanunî devri için «*Hünernâme*» adlı bir esere başlamış, ancak kısa bir süre sonra vefat etmiştir. Yerine Şirvanlı Eflâtun Hazanî tayin olunmuştur. Kendisi aynı zamanda tezbih ve minyatür sanatlarında da üstâddır. Eflâtun 1559 yılında vefat edince, yerine Osmanlı *şehnâme*cileri içerisinde en tanınmış olan Seyyid Lokman getirilmiştir. Seyyid Lokman, Eflâtun'un yazmış olduğu üç faslı yeniden gözden geçirip tashihini yapmış ve geri kalan kısmını yazmağa başlamıştır. Bu arada bu tarzda olmak üzere «*Şehensahnâme*» adlı bir eser yazıp, III. Murad'a takdim etmiştir. Ancak «*Hünernâme*» yi bir türlü bitirememiştir. III. Murad'ın ölümü ve yerine III. Mehmed'in tahta çıkması üzerine, yazdığı kısımlardaki padişahın adını değiştirerek yeni padişaha takdim edildi, bu hareketi bu vazifeden azline sebep olmuştur. Yerine 1585 tarihinde Ta'likî-zâde namıyla anılan Kâtip Mehmed getirilmiştir. Ta'likî'nin «*Şehnâme-i Ta'likî-zâde*» adıyla Türkçe olarak yazdığı eser, I'nci Abdülhamid Kütüphanesi 1774 No. da kayıtlıdır.

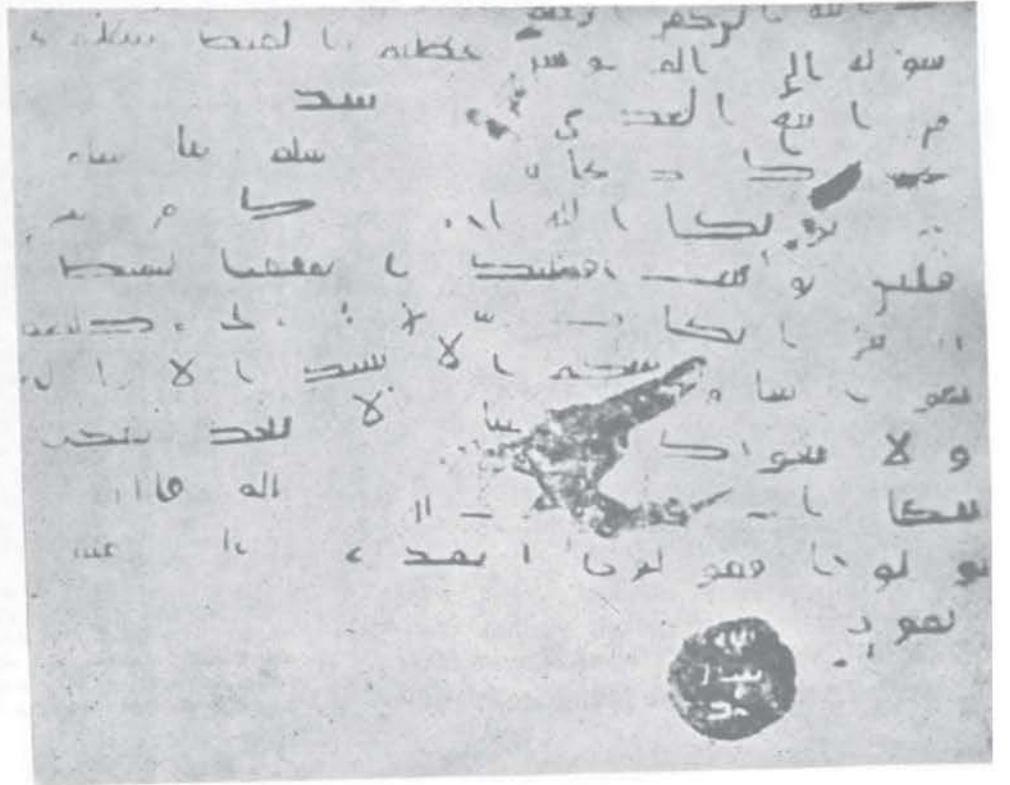
Ta'likî-zâde'nin vefatı üzerine bu vazifeye Hasan Hükmî getirilmiş ve bu vazifeyi on yıl kadar sürdürdükten sonra, ünvanı «*Nişancı-lığı*» yükseltilmiştir.

Nişancılık, Selçuklularda ve Anadolu Beyliklerinde olduğu gibi, Osmanlı Devleti'nde de ilk zamanlardan beri mevcut bulunmaktaydı. Nişancıların vazifesi, devlet kanunlarını iyi bilmek, yeni ve eski kanunları ve bunlarla şer'î ahkâmı telif etmek, Divân'da gerekirse bu konularda görüş bildirmek, yabancı hükümdarlara yazılacak mektup, vezirlere verilecek menşur ve beratların müsveddelerini hazırlamak, ahitname, berat, menşur, nâme ve fermanların baş tarafına padişahın imzası demek olan «*Tuğra*»-yı çekmekdi. Nişancılık 1836'da kaldırılmıştır. Tuğra konusu için bk.: İsmet Binark: *Osmanlı Padişahlarının Mühür ve Tuğraları*. Önyasa Mecmuası, V, 5 (Ekim 1969), 8-9. ss.

Hasan Hükmî'nin yerine kimin tayin edildiği bilinmemektedir. 1683 tarihinde IV. Mehmed'in emri ile Nişancı Abdullah Paşa vekayl yazmağa memur olunmuş, ancak bu yazış *şehnâme* tarzında olmayıp, kronik şeklinde olduğundan, Hükmî Efendi'den sonrakilere «*Vak'ânüvis*» denmiştir.

Resim : 9 Fatih'in kütüphanesi için hazırlanan «Takvimü'l- Ebdân» adlı ve 1464 tarihli kitabın '1 a' sayfası. Dilimli zahriye levhasının içinde Fatih Sultan Mehmed adına, Onun okuması için yazıldığı ifade edilmektedir. (Topkapı Sarayı Müzesi III. Ahmed kütüphanesi No : 2097)

Resim : 8
Ma'kiliyazın
en eski
örneklerinden
Name-i Saâdet'in
metni ve
Mühr-ü Saâdet.
(Topkapı
Sarayı Müzesi
Hırka-i Saâdet
Daîresi)

Bağdad Köşkü Kitaplığı :

Topkapı Sarayı'nın dördüncü avlusunda şimşirlik ve incirlik bahçelerinin birleştiği noktada, bir sed üzerinde XVII. yüzyılın ilk yarısında IV. Sultan Murad tarafından inşa ettirilmiştir. Bağdad'ın ikinci fetih hâtırası olarak yaptırılmış olup, tamamlanış tarihi H. 1049 (M. 1639) dur. Yerden 7 m. yükseklikte, 22 adet mermer sütunun teşkil ettiği geniş saçaklı bir revak ortasında yükselen bina, sekiz köşelidir.

Sultan I. Abdülhamid ile, Sultan III. Selim'in vakıf kitaplarından meydana gelen kitaplardaki eserler, bu sultanların vakıf mühürlerini taşır. Eserlerin çoğunluğunu tarihî, edebî ve dinî konulu kitaplar teşkil eder.

Bu kitaplarda kayda değer eserler arasında, III. Murad devri olaylarını anlatan ve Osmanlı şehnamecileri arasında en tanınmış olan Seyyid Lokman tarafından Farsça ve manzum olarak yazılmış ve içerisinde Osmanlı minyatür mektebinin 94 adet en güzel örneğini taşıyan *Şehensahnâme* ile *Pervâne Bey Mecmuası*⁽²⁴⁾ sayılabilir.

Sultan Mehmed Reşat (V. Mehmed) ve Tiryal Hanım Kitaplığı :

Sultan Mehmed Reşad'ın özel kütüphanesi ile, II. Sultan Mahmud'un ikballerinden⁽²⁵⁾ Tiryal Hanım'ın kitaplarının birleşmesinden meydana gelmiştir. Adı geçen Tiryal Hanım'ın hayatı hakkında elde pek fazla bilgi yoktur. Bilinen II. Sultan Mahmud'un ikballerinden olduğu, Sultan Mehmed zamanında sarayda ikinci bir valide sultan muamelesi görmüş olduğu, 1884 yılında vefat ettiği ve Eminönü'ndeki Yeni Cami Türbesi'ne gömüldüğüdür.

Kitaplardaki eserlerin çoğu basmadır. Tiryal Hanıma ait kitaplar *Devletlü Üçüncü İkbal Tiryal Hanım Hazretleri* yazılı mühürle mühürlenmiştir.

Emanet Hazinesi Kitaplığı :

Sultan I. Mahmud tarafından inşa edilmiştir. Değişik konularda Türkçe, Farsça ve Arapça olmak üzere 3119 yazmanın bulunduğu kitaplardaki eserler, I. Sultan Selim tarafından yaptırılan ve Silâhtar Hazinesi⁽²⁶⁾ veya Has Oda Hazinesi⁽²⁷⁾ adı ile bilinen, daha sonraları ise Emânât-ı Mukaddese Hazinesi⁽²⁸⁾ de denilen binadan getirtilen kitaplardan meydana gelmiştir.

Kitaplar mühürlenmemiştir. Kitaplarda yer alan eserlerin çoğunluğunu Kur'an-ı Kerim ve harplerde sancakların tepesine asılan muhafaza içindeki sancak Kur'an'ları teşkil etmektedir.

24) Kanunî Sultan Süleyman'ın bendelerinden Porvâne Bey tarafından H. 968 (M. 1560) da toplanmış olan 641 bk. lık bir mecmuadır. No : 406 (2629) da kayıtlıdır. Bu nüshada Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman'dan başka, I. Ahmed'in ve başka padişahların ve Osmanlı şâirlerinin kenara yazılmış gazelleri ve nazireleri vardır.

25) İkbâl : Gedikli cariye; saray cariyeleri içerisinde padişahın şahsi hizmetinde bulunanlardır. Gedikli cariyeler içerisinde en genç ve güzel on ikisi padişahın şahsi hizmetlerini görürlerdi ki, bunlar arasında padişahın gönlünü kazananlara «Has odalık», «Gözde» veya «İkbâl» denirdi.

26) Topkapı Sarayı'nda, idaresi ve kontrolü Silâhtarğa'ya ait, dolayısıyla anahtarı da onda duran, içinde değerli silâhlarla eşyaların bulunduğu yer.

27) Hasoda : Enderun odalarının birincisi ve en itibarlısı olup, Fâtih tarafından mevcudu 32 kişi olmak üzere tesis olunmuştur. Bir diğer adı da «Hane-i has»dır. Hasoda Hazinesi ise, Hasoda'da bulunan ve «Hasodabaşı» idaresinde olan kıymetli eşya ile, padişahın şahsına ait paranın muhafaza edildiği hazinedir. Bir adı da «İç-hazine»dir.

28) «Mukaddes Emanetler» dediğimiz Hz. Peygamber ve Kâbe yadigarı eşyaların saklandığı yerdir. Asırlar boyu İslâm âleminin büyük ilgisini çekmiş, İstanbul'a bir başka kudsîyet, bir mukaddes İslâm ziyaretgâhi şerefi vermiş olan tarihî ve dinî yadigarlar arasındaki eşyaların bazıları şunlardı : «Hırka-i Şerif» veya «Hırka-i Saadet» denilen Peygamberimizin hırkası, Peygamberimizin bir dişi, Peygamberimizin ayak izlerini taşıyan altın muhafaza içerisindeki taş, Peygamberimizin bir çift nalını, bir seccadesi, sancağı (Livâ-i Saadet veya Livâ-i Şerif), yayı, Hz. Ebubekir'in seccadesi, Hz. Hatice'nin gömleği, dört Halife'nin sarıkları, tesbih ve kılıçlar, Halife Osman'ın el yazısı ile bir Kur'an-ı Kerim, Kâbe'nin anahtarı, altın oluğu ve diğerleri. Mukaddes Emanetler için bk. : Tahsin Öz : *Hırka-i Saadet Dalresi ve Emanat-ı Mukaddese*. İstanbul, 1953.

Resim : 10 Fatih Sultan Mehmed namına hazırlanan «Süverü'l- Ekâlim» adlı kitabın tezhibli '16.' sayfası. Mavi üstüne tezhibli ve satır aralarında nokta tabir olunan çiçek şekilleri ile tez-yinatlı olup, içleri yazılı iki levhanın başında 'Kitabu Su-verü'l - Ekâlimi's - Sebâmin tasnifu'l - Şeyhü'l - İmam Ebi Zeyd Ahmed ibn-i Sehli'l - Belhî ...' yazılıdır.

Resim : 11 Karahisâri'nin Kânûni için istinsah ettiği Kur'an-ı Kerim'in tezhipli ilk sayfası. (Topkapı Sarayı Müzesi Hırka-i Saâdet Dairesi)

Sancak Kur'an'ları 'Gubârî' (29) denilen yazı ile yazılmışlardır. Yazı, tezhib ve cilt sanatlarımız yönünden çok değerli olan eserlerin bir diğer özelliği de, bugüne kadar gayet iyi bir şekilde, muhafazalar içerisinde saklanmış ve korunmuş olmalarıdır.

Kitaplığın en önemli eserlerini, içerisinde Şeyh Hamdullah, Karahisarî, Hâfız Osman gibi hat ustalarının yazı koleksiyonlarının bulunduğu murakkaalar (30) ve hattatlara hocaları tarafından verilen diploma mahiyetindeki 'Ketebe icâzetnâmeleri' (31) meydana getirmektedir.

Kitaplıkta ayrıca, II. Bâyezid, Yavuz Sultan Selim, Kanunî Sultan Süleyman ve III. Mehmed ile, bazı sultanların, Dârussaade ağalarının (32) ve vezirlerin yaptıkları hayır işlerine ait vakıfnâmeler de vardır.

Medine Kitaplığı :

I. Dünya Harbi sırasında 'Çöl kapları' diye anılan Medine Muhafızı Fahreddin (Türkkan) Paşa tarafından Medine'den İstanbul'a gönderilen ve 'Emânât-ı Mukaddese Hazinesi'nde saklanan, çoğu dinî olan ve 1917 yılında Topkapı Sarayı Müzesi'ne teslim edilen kitaplarla, I. Sultan Abdülhamid, II. Mahmud, Dârussaade Ağası Hacı Beşir Ağa (ölümü 1746) ve Şeyhulislâm Ârif Hikmet Bey'in (ölümü 1858) kitaplıklarından alınan eserlerden meydana gelmiştir. Hepsisi Arapça olan 556 adet kitabın tamamı yazma olup, çoğu dinî mahiyettedir.

Koşular Kitaplığı :

Enderun mektebi talebelerinin okuduğu kitaplardan, baltacılar, açıcılar, kiler, sofa, ocak ve koşularından intikal etmiş kitaplardan meydana gelmiştir. 1235 adet kitap mevcudu bulunan kitaplıkta, Kur'an-ı Kerim'ler, hadis, tefsir, fıkıh gibi dinî kitaplar çoğunluğu teşkil etmektedir.

Yeniler - Yeni Gelen Yazmalar - Kitaplığı :

'Yeni Kütüphane'nin kurulmasından sonra, hediye ve satın alma yoluyla

29) Gubârî : Bir yazının asıl kaleminden daha ince ve kırıklı yazılmasına «Kırma» denir. Sülüs Kırması, Nesih Kırması ve Ta'lik Kırması gibi çeşitleri vardır. Eğer bu kırma biraz daha ince yazılacak olursa, o zaman «Hurda» tâbir olunur. Ta'lik Hurdası, Nesih Hurdası gibi... Hurdaların çok ince yazılmış olanlarına ise «Gubârî» denir. Bu yazıda daha çok incelik düşünülmüş, çok küçük Kur'an'lar bununla yazılmıştır.

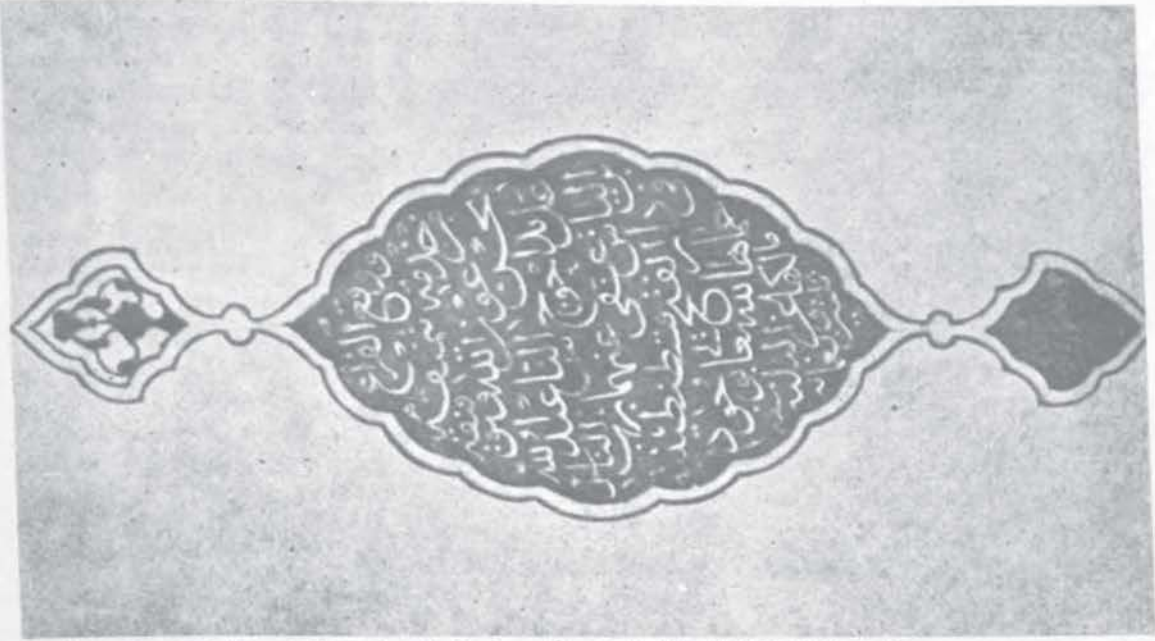
30) Hattat meşknâmeleri; birkaç kâğıdın suları aksi istikamette olmak üzere, bugünkü ahşap kontraplâklar usulü ile birbiri üstüne yapıştırılıp elde edilen eğilmez, bükülmez ince mukavvaya denir. Üzerine yazı sayfası yapıştırılır.

31) İcâzet : Kelime mânası izin, ruhsat, diploma demektir. Diploma karşılığı olarak daha çok «İcâzetname» ve «İcâzet kâğıdı» tâbiri kullanılmıştır. Bir hattat ders aldığı hocasından icâzet almadan, yazdığı yazının altına imzasını koyamazdı. Hattatlar imzalarını, ekseriya Arapça «bunu yazdı» demek olan ketebe kelimesiyle birlikte yazarlar ki, buna «ketebe koymak», «ketebe yazmak», «ketebe atmak», kısaca «ketebe» derler. Her yazı çeşidine göre ketebe koymanın şekilleri vardır.

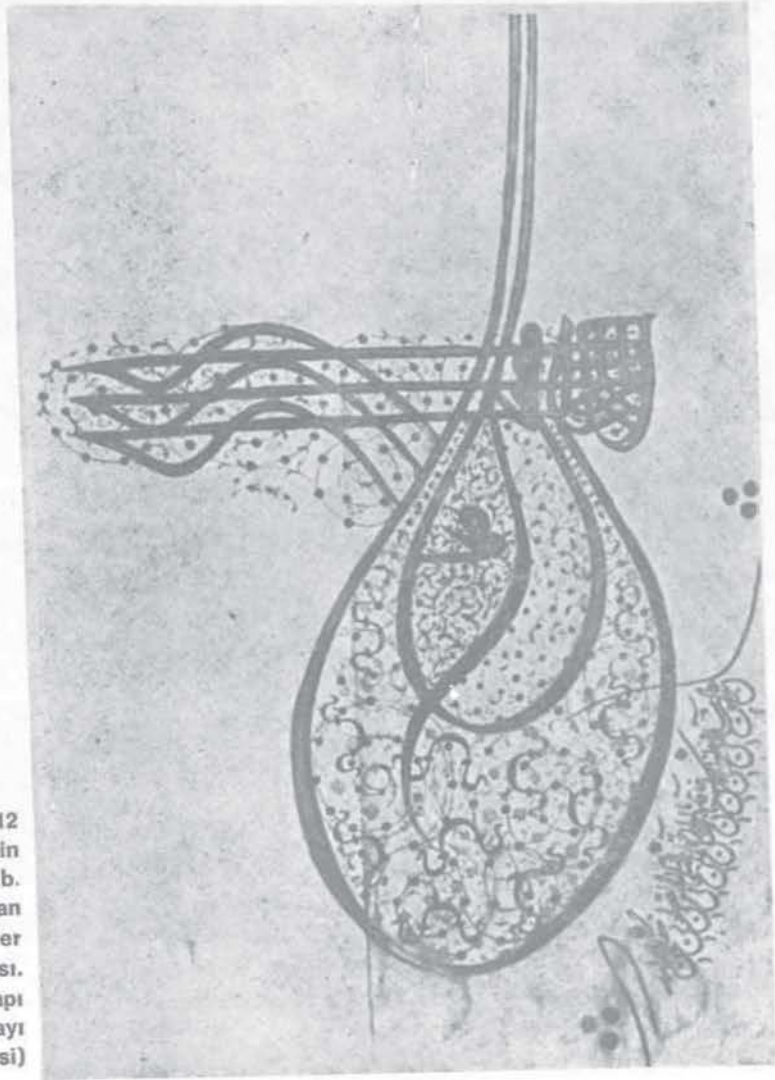
Ketebehû yerinde, «Nemekahu», eğer yazan kendinden bir söz katıyorsa «Harrerehu», harekeli yazmış ise «Rakamehu», tevazu için veya karalama olduğunu ifade için «Sevvedehu», bir meşke bakarak yazdığını ifade için veya meşk olduğunu ifade için «Meşokahu», istinşah suretiyle yazılmış ise «Nesehahu» veya «Satarehu», aynen taklid edilmiş ise «Kalledehu» gibi tâbirler kullanılmıştır.

Ayrıca, murakkaât, kıt'a, kitap ve levhalarda «El-fakir», «El-hakir», «El-müznib», «Er-râci» gibi takdim edilecek makama veya yazının konusuna uygun tevazu ifade eden cümleden sonra isim yazanlar da olmuştur. İsimden sonra bâzen «Gulfre lehu», «Gulfre zünübuhu» gibi dua taşıyan cümle ilâve edenler de olmuştur. Bu konuda geniş bilgi için bk. : Mahmud Bedrettin Yazır : *Medeniyet Âleminde Yazı ve İslâm Medeniyetinde Kalem Güzeli*. 1. ks. Neşre haz. : Uğur Derman. Ankara, 1972. 154 - 155. ss.

32) Dârussaade, padişah evli demek olup, hürmeten bu şekilde anılmıştır. Dârussaade ağaları ise, sarayda kadınlara ait «Harem-i Hümayun» kısmına nezaret edenlerdir. Bunların başına «Dârussaade Ağası» veya «Harem Ağası» denir. Bunlar aynı zamanda, «Haremeyn-i Şerifeyn» denilen Mekke ve Medine'deki evkafın nazırı idiler. Ayrıca, padişah namına, «Selâtin Evkafı» denilen ve hanedana mensup olanlar tarafından tesis olunan «Evkaf-ı Hümayun» vakıflarının da idaresinden sorumluydular. Dârussaade ağaları konusunda bk. : Cengiz Orhonlu Derviş Abdullah'ın Dârussaade ağaları hakkında bir eseri : *Risale-i toberdariye fi ahvâl-i dâru's-saâde*. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan (Türk Tarih Kurumu), 1976, 225 - 249. ss.; Resmî Ahmed : *Hamiletü'l-Küberâ*. Eser Dârussaade ağalarının biyografilerinden meydana gelmiştir. Eserde III. Ahmed zamanından başlamak üzere, H. 1159'a (Hacı Beşir Ağa'ya) kadar 37 Dârussaade ağası biyografisi yer almıştır. Eserin yazma nüshalarından birkaçı : Süleymaniye Kütüphanesi Es'ad Efendi, No : 2258/1, 3876/2, 3378/2, Bayezid Kütüphanesi Cevdet Paşa No : 145/7. Eserin yazarı Girit'te Resmo'da doğmuştur. (d. H. 1133 - M. 1720 - ö. H. 1197 - M. 1782/83). Çeşitli devlet hizmetlerinde bulunmuştur. Bilgi için bk. : Bursalı Tahir : *Osmanlı Müellifleri*, 3. c., 58. s.; Babinger : *İslâm Ansiklopedisi*, 1. c., 202. s.

Resim : 13 Abdullah b. İlyas imzalı Kur'an-ı Kerim ketebesi, 930, H./1524 M.
(Topkapı Sarayı Müzesi Emanet Hazinesi, No : 58)

Resim : 12
Kanuni'nin
'Süleyman b.
Selim Han
el - muzaffer
daima'lı tuğrası.
(Topkapı
Sarayı
Müzesi)

meydana gelmiş olan bu kitaplıkta, 1104 adet eser bulunmaktadır. Eserlerin çoğunluğunu Kur'an-ı Kerim'ler, Kur'an cüzleri ve tarih kitapları teşkil etmektedir.

Yeni Gelen Basmalar Kitaplığı :

Müze personelinin, yerli ve yabancı araştırmacıların çalışmaları sırasında başvurdukları, çoğunluğunu müraaat kaynaklarının teşkil ettiği dört bine yakın eserden meydana gelmiştir.

'Güzel Yazılar Bölümü' bu kitaplığa bağlıdır. İçlerinde Osmanlı sultanlarının da bulunduğu, tanınmış hattatların iki bine yakın yazı levhası burada teşhir edilmektedir.

III. Ahmed (Enderûn) Kütüphanesi :

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nin en zengin bölümlerinden biri de, Enderûn Kitaplığı adıyla anılan III. Ahmed Kütüphanesi'dir.

Arz Odası'nın (33) arka cephesinde, üçüncü avlu üzerindedir. Türk mimarî sanatının XVIII. yüzyıl yadigarlarından olup, Lâle devri mimarisinin en karakteristik örneklerinden biridir. Rutubete karşı bir tedbir olarak, bodrum kat üzerine inşa edilmiştir. Binaya iki taraflı mermer merdivenden girilir. Tamamı beyaz mermerden inşa edilmiş, üzeri kurşun kubbelerle örtülmüştür. Merkezde bir kubbe, bunun arka ve iki yanında birer tekne kubbe, önde üç ufak kubbe bulunmaktadır. Merdivenlerden çıkılınca, istalâktit başlıklı dört sütunun taşıdığı sivri kemerlerle çevrilmiş üç kubbeli bir sahanlığa girilir.

Kapının üzerinde, binanın inşa tarihini gösteren Arapça bir kitabe bulunmaktadır. Bu kitâbeden binanın H. 1131 (M. 1719) yılında inşa edildiğini öğrenmekteyiz.

Kütüphane binası III. Ahmed tarafından yaptırılmıştır. H. 1131 yılı rebül-

evvel'inin 27'nci günü merasimle inşasına başlanan bina, altı ay gibi kısa bir zaman içerisinde tamamlanmıştır. Bina Arz Odası'nın arka cephesi önünde, daha önce Mimar Sinan tarafından yapılmış olan Havuz Köşkü'nün yerinde inşa edilmiştir. Binanın içindeki duvarları süsleyen çiniler XVI. yüzyılın ikinci yarısına ait olup, bunların Boğaziçi'ndeki Kara Mustafa Paşa Yalısı'ndan sökülerek getirildiği arşiv kayıtlarının incelenmesinden anlaşılmıştır.

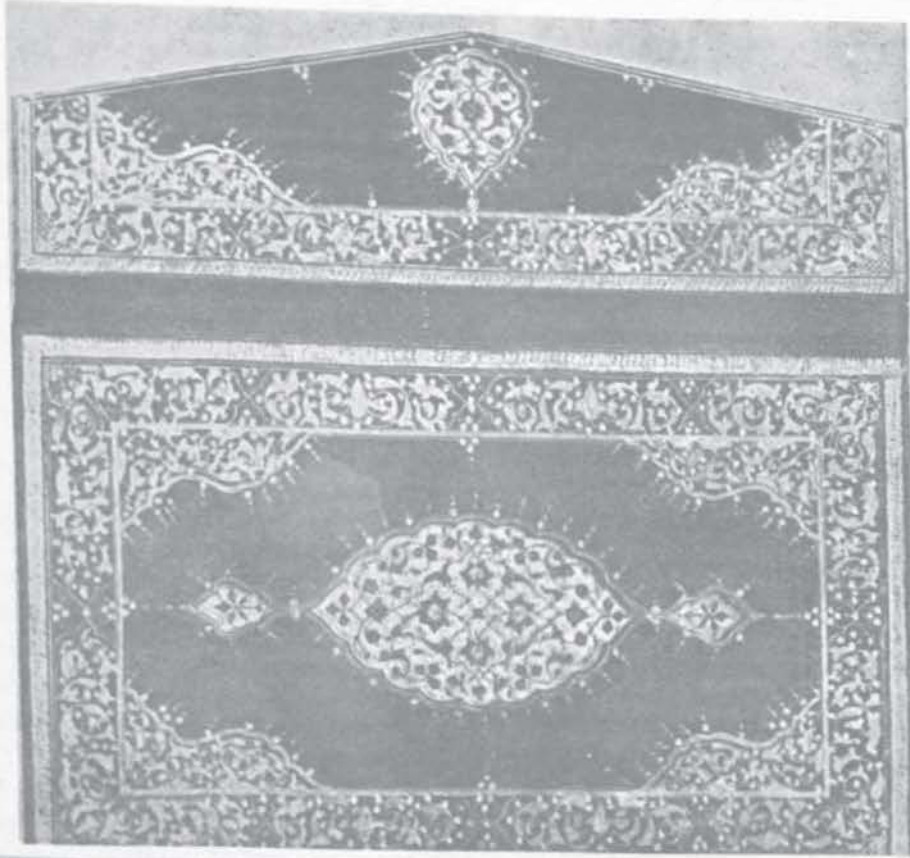
Kütüphane binasının inşa edilmesinden sonra, sarayın çeşitli dairelerinden getirtilen kitaplar, padişahın vakıf mührü ile mühürlenmiş ve III. Ahmed'in hazırlattığı vakıfnâme hükümleri içerisinde Enderun mensuplarının istifadesine açılmıştır. Bu vakfiyede binanın yapılışı, kitapların nereden temin edildiği, kitaplığın açık olduğu günler, kitapların hiçbir suretle dışarı verilmeyeceği, kütüphaneye kimlerin hâfız-ı kütüb olacağı ve müstahdemlere verilecek ücret gibi hususlar yer almıştır.

Kütüphanenin vakfiyesi, Yeniler Kitaplığı No. 147'dedir. Vakfiye devrin tanınmış hattatlarından Seyyid Abdullah Efendi tarafından yazılmıştır. Vakfiyenin bir kısmı İsmail Baykal tarafından Vakıflar Dergisi'nde (Fatih Sultan Mehmed'in Hususî Kütüphanesi ve Kitapları, sayı : IV, 1958, 78.s.) neşredilmiştir.

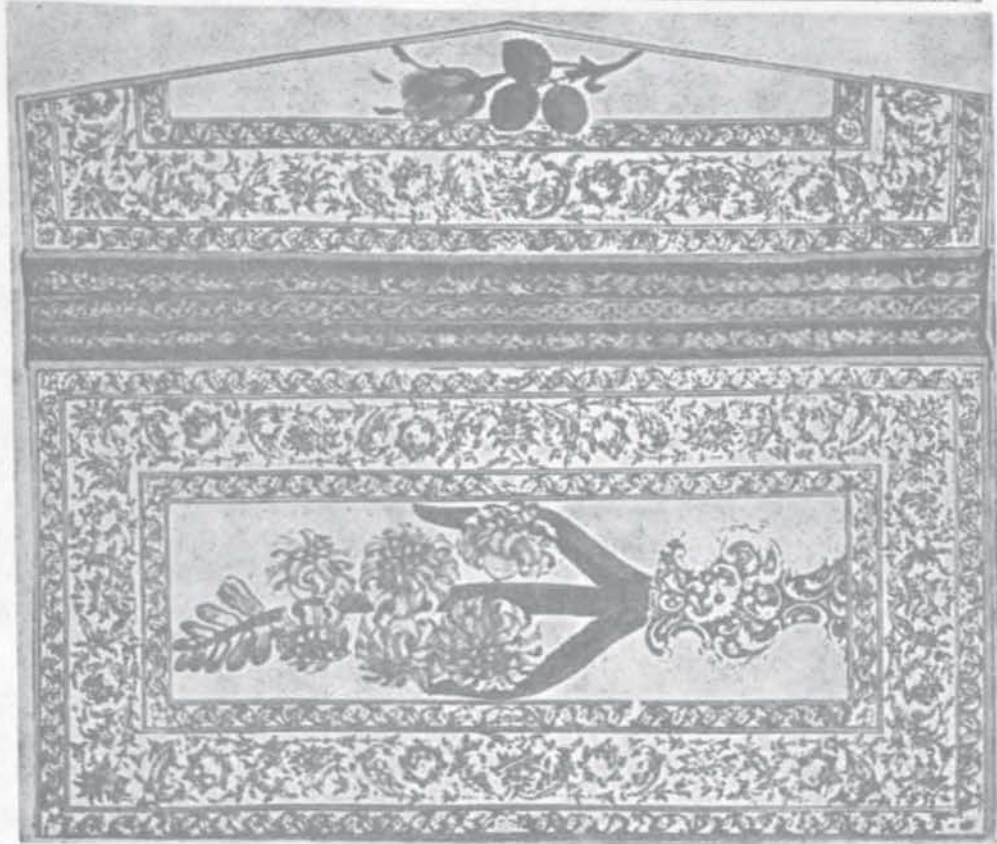
Kütüphanenin kuruluş sebebi vakfiyede şöyle açıklanmaktadır :

«Zuhûr-ı Devlet-i Aliyye-i Osmâniyyeden beru Sarây'ı Cedîd-i Sultânî'de gerek temellük ve iştirâ vegerek hîzâne-i saltanata ithâfına ictirâ olunan bî-nihâye münakkah ve mühazzeb ve müşerrez ve müzehhep kitâb, mevzû-ı dolâb-ı cem'ü istishâb ve her biri kadr u kıy-

33) İstanbul'un fethinden, Tanzimat'a kadar, Sadrazâm ve devlet erkânı ile, yabancı devletler elçilerinin Padişah tarafından huzura kabul edildikleri yerdir. Fâtih tarafından yaptırılmıştır.

Resim : 15
1786 tarihli
'Tarih-i
Âli Osman'
adlı kitabın
kabinin dış
yüzü
(Topkapı Sarayı
Müzesi
Emanet Hazinesi
No : 1435)

Resim : 14
Ali al- Üsküdarî
İmzalı ve
İmzalı
1723 tarihli
İmzalı
İç yüzü
(Topkapı Sarayı
Müzesi III.
Ahmed
Kütüphanesi
No : 3652)

metde bir gevher-i nâyâb olup lâkin erbâb-ı kabiliyyet ve istihâl tedâvül ve istimâline mecâl bulamamağla bu denli nusah-ı celîle ve kütüb-i nefîse dolablar zevâyasında gubâr-beste-i nisyân ve tu'me-i sûse vü didân olup selâtin-i sâlîfe-i Osmâniyye binây-ı mesâcid u cevâmî' ve inşâ-yi me'âbid u savâmî' gibi hayrât-ı bâkiyyetu'l-berekât tedârüküne sarf-ı hulâsa-i evkâf ve ervâ-i meberrâtdan zâd-ı râh u me'âd olacak nice sadakât-ı câriyye ve hasenât-ı bâkiyye tetebbu'una hasr-ı müddet-i hayât itmişler iken adem-i hulûl-i vakt-i merhûndan nâşi kendü hızâne-i tevârüslerinde meknûn olan bunca kütüb-i azîzetü'l-vücûdun bî-hûde telef ve ziyâ'ın mülâhaza ve mücâveret-i kunc-ı ta'tilden muhâfaza idemeyüp ilâ yövmina hazâ mezâyık-sücûn terk ü te'ahülde mahbûs ve mütlâ'asına arzûmend-i ruhsat ve mutâvisinden intifâ'a hasret olan müste'idân ve müstefidân me'yûs olarak amme-i mulûk-i islâmiyyenin cem'i öşri mi'şerine kadir olamadıkları bu denli kitâb râyi' bî-hûde peygûle-i men' u dirîğde zâyî' olduğu revâ-dâste-i tab'-i hümayûn-ı kerâmet-makrûn olmayup derûn-ı sarây-ı hümayûnlarında bir dârü'l-kütüb binâ vü inşâ ve kütüb-i mezbûre anda vaz' u ivâ olunması ilhâm-ı hudâvend-i kadîr ile karâr-dâde-i tab'-i feyz-pezirleri olmağla Has oda meyânesinde mühendiskârî-i tab'-i hümayûnları ile âli kütübhâne bünyâdına hitâm ve her fennin kütübü müfrez ve mümtâz olmak üzere derûnuna vaz' olunup emrine nizâm virilüp...»

Tarih-i Raşid'de, «Vaz'-ı esâs-ı kütüb-hâne der derûn-i Sarây-ı Hümayûn» başlıklı bahiste bu konu ile ilgili olarak şunlar yazılıdır. :

«İbtidâ-yı zuhûr-ı Devlet-i Osmâniyye'den beru gerek etrâf u eknâfdan ihdâ ve gerek rağbet ü ikbâlden nâşi iştirâ olunup bu vakte gelince (H. 1131) Enderûn-ı Sarây-ı Hümayûnda vâki' hazîne-i âmirede cem' olan bî-nihâye kütüb-i nefîse ve nusah-ı lâtîfe dolablar zevâyasında gubâr-beste-i nisyân ve

tu'me-i sûse ve didân olup ekser arza-i telef ve ber-tarika-i farz-ı muhâl mütalâ'asına dest-res bulan müs'taidân-ı enderûna dahi mutâvisinden intifa' ber-taraf olmak mertebelerine varmış idi. Pâ-dişâh-ı insâf-penâh hazretleri ilhâm-ı Hudâvend-i Allâm ile bu denli kütüb-i celîlenin peygûle-i nisyânde böyle bî-hûde mahbûs ve nazar-ı intifâ-i müste'idândan memnû' ve mahrûs olmasını reva görmeyip habs-ı kütüb-i mekrume için rûz-i cezâda bî-hûde mes'ûl olmak cevâz-dâde-i erbâb-ı ukûl olmadığı mülâhaza buyurmaları ile Enderûn-ı Hümayûnda bir kütübhâne binâ ve bî'l-cümle hazâ'in-i hümayûn-ı sutanîyelerinde mevcûd olan kütüb-i celîle ve nusah-ı cemîle kütüb-hâne-i merkûmeye vaz' olunup müste'idân-ı enderûn-ı hümayûn tedavül ve mütalâ'asına murâhas ve me'zun olmak taraf-ı hümayûn-ı şâhanelerinden tasvîb ve sadr-ı azam hazretlerine şeref-bahş-i sudûr olan fermân-ı mulûkâneleri mu'cebince amele ve müzd-verâh ve mühimmât-ı lâzime-i bünyânı tedârük ve tertîb olunduktan sonra...»⁽³⁴⁾

Burada yeri gelmişken bir hususa işaret etmek isteriz. O'da vakfın çok eski tarihî devirlerden itibaren Türk içtimâî hayatı içerisinde yer aldığı; vakıf müessesesinin Türkler'de en eski tarihî devirlerden beri, Türk içtimâî hayatında yardım, millî dayanışma, şefkat fikirlerinin zenginliğini ve sağlamlığını, daha açık bir ifade ile, Türklüğün yüksek görüş ve faziletini ortaya koyduğudur. Türk dünyasında vakıf yapma geleneği, her devirde millî vicdandan birer iyilik, güzellik ve şefkât âbidesi halinde yükselmiştir.

Türkler'in imân ettikleri son din olan İslâmiyet'in her dinden çok içtimâî düzen, yardım ve şefkat fikirlerine sahip olması, Türkler'in bu dini kabul etme-

34) Tarih-i Raşid. İstanbul, 1282, 5. c., 128 - 129. ss.

lerinden çok önce sahip oldukları vakıf müessesesini günümüze kadar yaşatmalarında başlıca sebep olmuştur.

Vakıf, bu asil ve soylu milletin fazilet, cömertlik, vatanperverlik, kısacası millî ve manevî ruh ve heyecanının kuvvetli bir tezahüründen başka bir şey değildir.

Türk - İslâm kültürünün yüzyıllar boyu hâkim olduğu sahalarda, vakfın çok mühim bir yer tuttuğu kesinlikle ifade edilebilir. İçtimaî ve iktisadî hayat üzerinde derin tesirler yapmış olan vakıf fikrî, dinî-hukukî bir müessese şekline de girmiştir.

İslâm âleminde vakıflara dinî bir mahiyet verilmesi, vakfın devamlılığını sağlamak gayesini hedef tutmuştur. Şahısların gelip geçici olması sebebiyle, cemiyetin ve dinin devamlılığı esas tutulmuş, vakfedilen mal Allah'ın mülkiyetine tevdi edilmek suretiyle, vakıf yapmakla düşünülen hayır ve yardım fikrinin ebediliği teminat altına alınmak istenmiştir.

Vakıf, Türk - İslâm dünyasında; içtimaî hayatta, kültür, askerlik, sanat ve imar sahalarında en başta gelen bir müessese olmuştur. Vakfın hayır fikrini ebedileştiren özelliği dolayısıyla, hayır-sever insanların herhangi bir sade vatan-daştan; padişahına, sultan ve şehzâdesine kadar - bu hayır aızularını ölümlelerinden sonra dahi yaşatabilmeleri, vakıf müessesesinin hayatîyetini teşkil etmiştir.

Türk - İslâm vakıflarında dikkati çeken husus, yapılan iyilik ve hayırın bir defaya mahsus olmaması veya muayyen bir zamana inhisar ettirilmemesidir. Vakıf müessesemizin en büyük özelliği, iyilik ve hayır fikrinin ebediliğidir.

Osmanlı ülkelerinde vakıf an'anesi, şehirlere ve kazalara her biri bir sanat şaheseri olan sağlık, kültür, içtimaî yardım ve amme hizmeti müesseseleri kazandırmış; ırk ve din farkı gözetmeden,

her muhtaca faydalanmak imkânlarını sağlamak suretiyle, cemiyetin medenî ve insanî duygularını uyandırıp, işlemek gibi imkânlar hazırlamıştır. Bu suretle yüzyıllar boyu imân ve ibadet, hayır, yardım ve sanat duygusunun kumanda ettiği kolektif cemiyet zevk ve şuuru, bütün bir memleket sathında, bir nispetler, hacimler, renkler ve âhenkler kervanı halinde yoluna devam etmiştir.

Millî servet, yüzyıllar boyunca içtimaî hayatımızda vakıf adı ile bu şekilde yer alır ve değerlendirilirken, vakıf müessesesi yalnız dinî ve medenî hukuk müesseseleri şeklinde kalmayarak, içtimaî mânada da büyük değerler kazanmış ve zamanla idarî bir mahiyet kazanarak, bir amme müessesesi hüviyetiyle devlet teşkilâtı içerisine girmiştir.

*

Tekrar esas mevzuumuza dönelim... Kitaplıkta bulunan kitaplar için, ayrıca gayet muntazam bir kayıt defteri tutulmuştur. Kitaplıktaki 3889 adet eserin çoğu Arapça yazmadır. Geri kalanlar ise Türkçe ve Farsça'dır. Ayrıca Bizanslılar'dan kalma ve çoğu tek nüsha 146 adet basma eser de vardır. Bunlar Yunanca, Lâtince ve Süryanice'dir. 'Gayri İslâmî Eserler' olarak adlandırılmış bu eserler, ayrı sıra numarasıyla kaydedilmişlerdir. Söz konusu kitapların kataloğu Dr. Adolf Deisman tarafından hazırlanıp, yayınlanmıştır. (35)

Bir ihtisas kütüphanesi olan Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde çeşitli kitaplar ve albümler içerisinde 13.533 adet minyatür bulunmaktadır. Bunlar XII. ve XVIII. yüzyıllar arası çeşitli devirlere ait nadide örneklerdir. Bu minyatürler 451 cild kitap ve albüm içerisinde toplanmıştır. (36) Kütüphanede

35) D. Adolf Deisman : Forschungen und Funde im (Topkapı) Serai, mit einem Verzeichnis der nichtislamischen Handschriften. Berlin, 1933. Walter de Gruyter et Co. XI + 144 s. (134 s. Mss. Carchounis).

36) bk. : Filiz Öğütmen : «12 - 19. Yüzyıl arasında minyatür sanatından örnekler». Topkapı Sarayı Minyatür Bölümü Rehberi. Ankara, 1966. 1. s.

Türk tezhib, cilt ve diğer kitap sanatlarının en seçkin örnekleri bulunmaktadır.

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan eserlerin, gerek sanat ve gerekse muhteva yönünden değeri ölçülemeyen birer hazine olduklarına şüphe yoktur. Koleksiyonlarının değeri ve zenginliği konusunda ifade ettiğimiz bu görüşler, kütüphanenin 'Şarkiyat' araştırma ve çalışmalarındaki yeri için de tekrarlanabilir

Kütüphane Koleksiyonları Hakkında Yerli - Yabancı Kaynaklar Bibliyografyası :

Makalemizin bu son bölümünde; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi koleksiyonları hakkında katalog, kitap ve makale türünde hazırlanmış veya yazılmış yerli - yabancı kaynaklardan tesbit edebildiklerimizi, araştırmaların dikkat ve istifadesine sunuyoruz.

Topkapı Sarayı'ndaki kütüphaneler hakkında umumi mahiyette bilgi veren yerli - yabancı kaynaklara burada ayrıca yer verilmiştir.

Ayrıca konu ile olan yakın ilişkinden dolayı, İstanbul kütüphanelerinin koleksiyonları ile ilgili yerli - yabancı kaynaklardan tesbit edebildiklerimizi de, 'İstanbul Kütüphaneleri Hakkında Yerli - Yabancı Kaynaklar Bibliyografyası' başlığı altında, bu bölümün sonunda vermediği yararlı gördük.

- Ağaoglu, M. : *Some unknown Mohammedan illustrated manuscripts in the library of the Topkapı Sarayı Müzesi at Istanbul*. *Orientalistische Literaturzeitung*, 34 (1931) 329 - 332. ss.
- Ağaoglu, M. : *Preliminary notes on some Persian illuminated Mss. in the Topkapı Sarayı Müzesi*. I. *Ars Islamica*, I (1934) 183 - 199. ss.
- Akalay, Zeren : *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazine 753 No. lu Nizami Hamsesi'nin minyatürleri*. *Sanat Tarihi Yılığ*, 5 (1972/1973), 389 - 509. ss.
- Anafarta, Nigâr : *Hünernâme minyatürleri ve sanatçıları*. İstanbul, 1965, Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii A. Ş. XIV + 43 s.
- Ateş, Ahmed : *Farsça eski bir Varka ve Gülşah Mesnevisi*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Dergisi, V (1954) 33 - 50. ss.

[Hazine Kitaplığı 841 No. da kayıtlı eser hakkındadır.]

- Binark, İsmet : *Türkiye kütüphanelerindeki yazmalar hakkında yerli - yabancı kaynaklar bibliyografyası*. -Yeni ilâvelerle-. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XXIII, 1 (1974), 74 - 76. ss. (Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi hakkında).
- Canpolat, Mustafa : *XIV. yüzyılda yazılmış değerli bir tıp eseri Edviye-i Müfreda*. *Türkoloji Dergisi*, V, 1 (1973), 21 - 47. ss. [Eserin Revan Kitaplığı'nda bulunan nüshası hakkındadır.]
- Çağman, Filiz : *Şehname-i Selim Han ve minyatürleri*. *Sanat Tarihi Yılığ*, 5 (1972/1973), 411 - 442. ss. [III. Ahmed Kütüphanesi 3595 No. da kayıtlı olan eser hakkındadır.]
- Çağman, Filiz : *Topkapı Sarayı Müzesi Hazine 762 No. lu Nizami Hamsesi'nin minyatürleri*. *Sanat Tarihi Yılığ*, 5 (1972/1973), 603 - 605. ss.
- Çağman [Öğütmen], Filiz : *Sultan Mehmed II dönemine ait bir minyatürlü yazma : Külliyat-ı Kâtibi*. *Sanat Tarihi Yılığ*, 6 (1974/1975), 333 - 346. ss.; ayr. bk. : Öğütmen, Filiz.
- Delsman, D. Adolf : *Forschungen und Funde im Serai, mit einem Verzeichnis der nichtislamischen Handschriften im Topkapı Serai zu Istanbul*. Berlin, 1933, Walter de Gruyter et Co. XI+144 s. (134. s. Mss. Carchounis).
[Saray kütüphanesindeki gayri islâmî eserlerin katalogu 39 - 144. ss. arasındadır. Eserde ayrıca; Saray Kütüphanesi, Yıldız Köşkü'nden Saray kütüphanesine intikal eden eserler, eserlerin muhafazası ve tanzimi, Harem Kütüphanesi, Saray Kütüphanelerinin birleştirilmesi, mevcut eserler hakkında bilgi, bu kütüphanelerin hususiyetleri yer almıştır.]
- Géza, Fehér : *Seyyit Lokman; Hünernâme*. *Türkiyemiz*, III, 9 (1973), 2-5, 45. ss.
- İbşiroğlu, Mazhar Şevket - Sabahattin Eyüpoğlu : *Fatih Albümüne bir bakış*. İstanbul, 1955, Maarif Basımevi. XXII + 153 s. "İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları"
- İnal, Güner : *Topkapı Sarayı koleksiyonundaki sultanî bir Özbek Şehnamesi ve Özbek resim sanatı içindeki yeri*. *Sanat Tarihi Yılığ*, 6 (1974/1975), 303 - 332. ss.

- Jacobs, Emile : *Untersuchungen zur Geschichte der Bibliothek im Serai zu Konstantinopel*, I. Heidelberg, 1919, Carl Winters Universitäts-buchhandlung. VII+151 s.
- Karahan, Abdülkadir - Tahsin Yazıcı - Ali Milânj : *Topkapı Sarayı Müzesinde Şehname yazmalarından seçme minyatürler*. İstanbul, 1971, Çeltüt Matbaası. 24 s., 40 plâng.
- Mamboury, Ernest : *Die Moschee Mehmeds des Eroberers und die neue Bibliothek im Serail des Sultans von Stambul*. Die Denkmalpflege, V (1931), 160-168. ss.
- Ouspensky, Th. : *La bibliothéque du Sérail et ses manuscrits grecs*. Izvestia Russkago archeologičeskago Instituta v Konstantinopoli (Sofia), XII (1907), 229-251. ss.
- Ögel, Bahaeddin : *Topkapı Müzesinde bulunan iki minyatür albümü hakkında notlar*. Tarih Vesikaları, I, 1 (1955), 1-6, 9. ss.
- Ögülmén, Filiz : *18-19. Yüzyıl arasında minyatür sanatından örnekler*. Topkapı Sarayı Minyatür Bölümü Rehberi. Ankara, 1966, Güzen Sanatlar Matbaası. 48 s.
- Öz, Tahsin : *Hünernâme minyatürleri*. Güzel Sanatlar Dergisi, I (1939), 1-17. ss.
- Renda, Günsel : *Topkapı Sarayı Müzesindeki H. 1321 No.lu Silsilenâme'nin minyatürleri*. The miniatures of Silsilenâme, No. 1321 in the Topkapı Saray Museum Library. Sanat Tarihi Yıllığı, 5 (1972/1973), 443-495. ss.
- Rescher, O. : *Arabische Handschriften des Topkapı Seraj*. Rivista degli Studi Orientali, 4 (1911/1912), 695-733. ss.
- Süslü, Özden : *Topkapı Sarayı ve Türk-İslâm Eserleri Müzesinde bulunan XVI. yüzyıla ait Osmanlı minyatürlerindeki kumaş desenlerinin incelenmesi*. Sanat Tarihi Yıllığı, 6 (1974/1975), 215-278. ss.
- Toderini, Abbe : *Litteratur der Türken. Aus dem Italienischen mit Zusätzen und Anmerkungen von Philipp Withelm Gottlieb Hausleutner*. Königsberg, 1790, Friedrich Nicolovius. 2 cilt.
[İkinci cildin, 30 - 74. ss. arasında Saray kütüphanelerinden bahs olunmaktadır.]
- *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi. Tuğralar, mühürler ve elyazıları*. Toplayan : Zarf. 96 s.
[Sonu eksik; eser Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'ndedir. Burada yalnızca kütüphane koleksiyonları hakkındaki bilgi kaynaklarına yer verildiği halde, yazımızda tuğralar ve elyazılarına temas edildiğinden, söz konusu esere bibliyografyada yer verilmiştir.]
- *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu. II c. No : 1-1985, 1986-3088*. Hazırlayan : Fehmi Edhem Karatay. İstanbul, 1961, Topkapı Sarayı Müzesi.
I. C. : XIII+[2] s. + 644 s.; II. C. : [2] + 527 s.
"Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları No : 11"
- *Topkapı Sarayı Müzesi Farsça Yazmalar Kataloğu. No : 1-940*. Hazırlayan : Fehmi Edhem Karatay. İstanbul, 1961, Topkapı Sarayı Müzesi. VI+[1]y. + 391+[2]s. + [1]y.
"Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları No : 12"
- *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Arapça Yazmalar Kataloğu. 1. C.* Hazırlayan : Fehmi Edhem Karatay, İstanbul, 1962, Küçükaydın Matbaası. 620 s.
"Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları No : 15"
[Bu ciltde Kur'an, Kur'an ilimleri ve tefsirle ilgili yazmalar yer almıştır.]
- *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Arapça Yazmalar Kataloğu. 2. C.* Hazırlayan : Fehmi Edhem Karatay - O. Reger. İstanbul, 1964, Küçükaydın Matbaası. VIII+776 s.
"Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları No : 15"
[Bu ciltde hadis ve fıkıh ile ilgili yazmalar yer almıştır.]
- *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Arapça Yazmalar Kataloğu. 3. C.* Hazırlayan : Fehmi Edhem Karatay, İstanbul, 1966, Küçükaydın Matbaası. [3]y.+952 s.
"Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları No : 15"
[Bu ciltde akaid, tasavvuf, mecalis, ediyeler, tarih, siyer ve teracim ile ilgili yazmalar yer almıştır.]
- *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Arapça Yazmalar Kataloğu. 4. C.* Hazırlayan : Fehmi Edhem Karatay. İstanbul, 1969, Millî Eğitim Basımevi. 576 s.
"Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları No : 15"
[Bu ciltde filoloji, edebiyat ve mecmualar ile ilgili yazmalar yer almıştır.]
- Walzer, Sofie : *The Topkapı Saray manuscript of the Persian Kalila wa - Dimna (dated A. D. 1413)* Oxford, 1969, Bruno Cassirer. 48-84. ss.
- Wendel, Carl : *Die abendlandischen Handschriften des Serais und ihre Katalogisierung*. Zentralblatt für Bibliothekswesen, 51 (1934), 2-9. ss.
[Saray kütüphanesi, batılı kaynaklar, kataloglar ve bazı eserler hakkında bilgi verilmektedir.]

İstanbul Kütüphaneleri Hakkında Yerli - Yabancı Kaynaklar Bibliyografyası :

- Ateş, Ahmed : *Rasîd al-Dîn Vatvât'ın eserlerinin bazı yazma nüshaları*. İstanbul: Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, X, 14 (1959), 1 - 24. ss.
[Rasîd al - Dîn Vatvât'ın manzum ve mensur eserlerinin İstanbul'daki muhtelif kütüphanelerde bulunan nüshaları hakkında tahlilî tanıtımdır.]
- Atsız, Nihal : *İstanbul kütüphanelerinde tanınmamış Osmanlı tarihleri*. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, VI, 1 - 2 (1957), 47 - 81. ss.
- Barthold, Vs. : *O nekotoryh voslocnyh rukopisakh v bibliotekakh Konstantinopolja i Kaira <De quelques manuscrits orientaux dans les bibliothèques de Constantinople et du Caire>*. Zapiski, XVIII (1907 - 1908), 115 - 153. ss.
- Behçet Gönül : *İstanbul kütüphanelerinde Al - Şakî'ik al - Numâniya tercüme ve seyyilleri*. Türkiyat Mecmuası, VI - VIII, 2 (1945), 136 - 138. ss.
- Binark, İsmet : *Türkiye kütüphanelerindeki yazmalar hakkında yerli - yabancı kaynaklar bibliyografyası*. Türk Kültürü Araştırmaları, I - VI (1966 - 1969), 62 - 66. ss. (İstanbul Kütüphaneleri hakkında) [Yeni ilâvelerle genişletilmiş şekli için bk. : Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXIII, 1 (1974)]
- Cahen, Claude : *Les Chroniques arabes concernant la Syrie, l'Égypte et la Mésopotamie de la conquête arabe à la conquête ottomane dans les bibliothèques d'Istanbul*. Revue des Etudes Islamiques, X (1936), 333 - 362. ss.
- Derin, Çetin F. : *İstanbul kütüphanelerinde Kâtip Çelebi'ye ait yazma eserler*. Bilgi 11 (1957), 24 - 29s.
- Dersaadet kütüphanelerinde mevcut olan kitapların cedvelidir. [y. y., t. s.] 552 s. [İstanbul vakıf kütüphanelerinin 24'ünün toplu kataloğu şeklinde olan bu fihrist, büyük bir ihtimalle Abdurrahman Necim Bey tarafından hazırlanmıştır. İstanbul Şehir Kütüphanesi Kurma ve Yaşatma Derneği tarafından, kitapçı Raif Yeikencî'den satın alınan bu fihristin mikrofilm, Süleymaniye Kütüphanesi MFA No : 467'dedir. Bu fihristle ilgili olarak bk. : Osman Ergin : *Muallim M. Cevdet'in hayatı, eserleri ve kütüphanesi*. İstanbul, 1937, Bozkurt Basımevi. 420 - 423. ss.]
- Dizer, Muammer : *Kandilli Rasathanesi Kitaplığı yazma eserler kataloğu I*. İstanbul, 1973, Kandilli Rasathanesi. 54 s.
"T. C. M. E. B. Kandilli Rasathanesi Bilim Tarihî Yayınları No : 6"
[Metin teksirdir.]
- Eren, Mihin - Osman Ersoy : *Bir kısım batılı eserlerde kütüphanelerimizle ilgili bilgiler bibliyografyası*. Ankara, 1969, T.T.K. Basımevi. 227 - 245. ss.
"Necatî Lugal Armağanı'ndan ayırbaşım"
- Forrer, Ludwig : *Handschriften Osmanischen Historiker in Istanbul*. Der Islam, III (1942), 208 - 209. ss.
- Gordlevsky, V. A. : *Natsional'naya Biblioteka v Stambule, osnovannaya Ali Emiri. (Bibliothèque Nationale de Stamboul fondée par Ali Emiri)*. CRAS B, (1929), 181 - 187. ss.
- Hamdanî, A. : *Some rare manuscripts in Istanbul*. Journal of the Royal Asiatic Society, (1938), 561 - 564. ss.
- Hammer - Purgstall, Joseph von : *Verzeichniss der Bibliotheken Constantinopol's*. Geschichte des Osmanischen Reiches. Pest, IX (1883), 163 - 176. ss.
- Hoca, Nafiz : *Abdulgadir b. Omar al - Bağdadî'nin eserlerinin İstanbul'daki yazmaları Şarkiyat Mecmuası, IV ((1961), 119 - 145. ss.*
- Horovitz, J. : *Aus den Bibliotheken von Kairo, Damaskus und Konstantinopel*. Mitteilungen des Seminars für Orientalischen Sprachen, X, 2 (1907), 1 - 68. ss.
- Howard, Harry N. : *Preliminary materials for a survey of the libraries and archives of Istanbul*. Journal of the American Oriental Society, 59 (1939), 227 - 246. ss.
- *İmam Muhammed Şeybânî'nin İstanbul kütüphanelerindeki mevcut yazma eserleri*. İslâm Medeniyeti, 2, 20 (1969), 44 - 49. ss.
- *İstanbul Kitaplıkları Tarih - Coğrafya Yazmalar, Kataloqları. (Türkçe Tarih Yazmaları 11 fask. Yayınlayan : Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı. İstanbul, 1943 - 1962, Millî Eğitim Basımevi. 909 s.*
"T. C Millî Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Kataloqları Yayınlarından Seri : 1, No : 1 - 11".

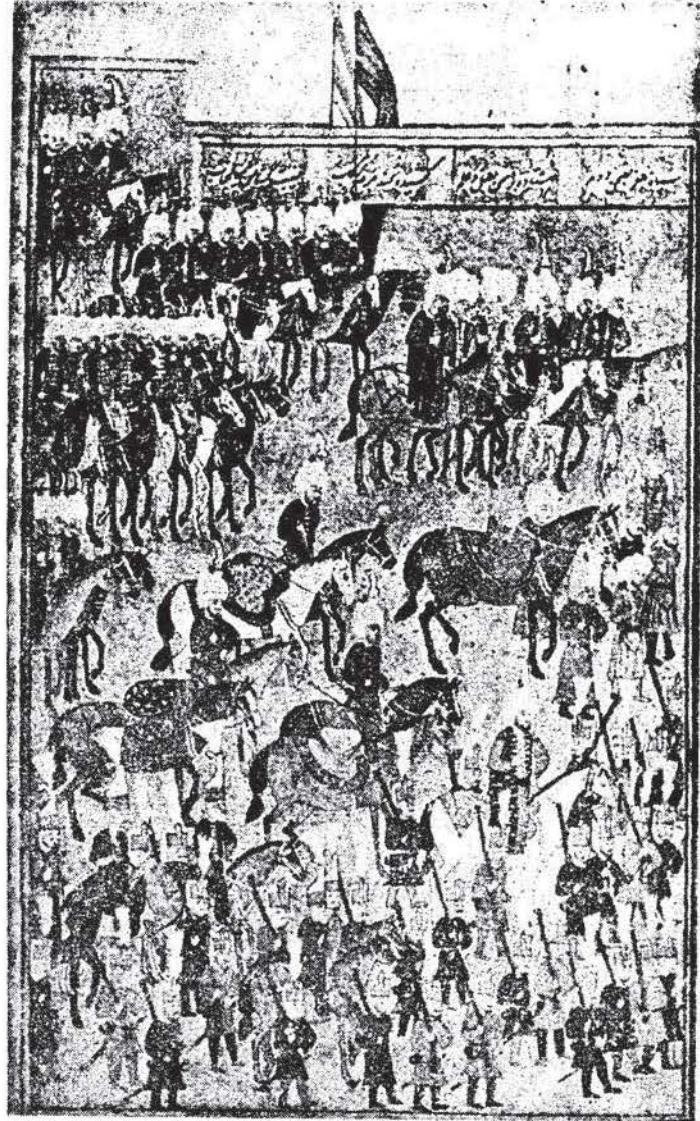
- *Istanbul Kitaplıkları Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*. 4. C. Hazırlayan : Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Kitaplıklar Müdürlüğü Tasnif Komisyonu. İstanbul, 1947 - 1969, Millî Eğitim Basımevi. 14+713 s.
"T. C. Millî Eğitim Bakanlığı Kitaplıklar Katalogları Yayınlarından Seri : 2, No : 1"
- *Istanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*. 3. C., 1 fask. Hazırlayan : Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Tasnif Komisyonu. İstanbul, 1947 - 1965, Millî Eğitim Basımevi. 160 s.
"T. C. Millî Eğitim Bakanlığı Kitaplıklar Katalogları Yayınlarından Seri : 2, No : 1, 2"
- *Istanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*. 3. C. indeks; 4. C., 3. fask. Yayınlayan : Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü. İstanbul, 1968 - 1969, Millî Eğitim Basımevi. 3. C. : indeks. 901 - 934 s.; 4. C. 3. fask. : 935 - 1066. s.
"T. C. Millî Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Katalogları Yayınlarından Seri : 2, No : 3, 4"
- *Istanbul Kütüphaneleri Türkçe Hamseler Kataloğu*. Yayınlayan : Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı. İstanbul, 1961, Millî Eğitim Basımevi. VII+195+[1] s.
"T. C. Millî Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Katalogları Yayınlarından Seri : 4, No : 1"
- *Istanbul Kütüphaneleri ve Yazma Tıp Kitapları <Libraries of Istanbul and their Medical Manuscripts>*. Hazırlayan : Muzafer Gökman. İstanbul, 1959, İstanbul Matbaası. 40 s.
"İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Neşriyatından Sayı : 56"
- *Istanbul kütüphanelerinde Fâtih'in hususi kütüphanesine ve Fâtih çağrî müelliflerine ait eserler*. İstanbul, 1953, Işıl Matbaası. 72 s. + [1] y. 2 plâng.
"İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No. 549"
- *Istanbul Kütüphanelerinde Osmanlılar Devrine aid Türkçe - Arapça - Farsça Yazma ve Basma Coğrafya Eserleri Bibliyografyası*. Hazırlayan : Cevdet Türkay. İstanbul, 1958, Maarif Basımevi. [1] y. + 94 s.
"Maarif Vekâleti - Bilim Eserleri Serisi"
- *Istanbul Umumî Kütüphaneleri Yazmaları Sergisi, 15 - 22 Eylül 1951*. İstanbul, 1951, Millî Eğitim Basımevi. 38 s.
"XXII. Beynelmilel Müsteşrikler Kongresi için tertip edilmiştir."
- Krause, M. : *Stambuler Handschriften. Islamischer mathematiker*. Quellen und Studien zur Geschichte der Mathematik, Astronomie und Physik. III (1936), 437-532.ss.
- Levend, Agâh Sırrı : *Türkiye kitaplıklarındaki Nevaî yazmaları*. Türk Dili Araştırmaları Yılığ, (1958), 127 - 209. ss.
- Lewis, Bernard : *Istanbul Bokstaden*. Nordisk Tidskrift för Bokoch Biblioteksvaesen, XXXIII (1950), 23 - 90. ss.
[Prof. Hellmut Ritter tarafından İstanbul kütüphanelerinde bulunan nadir yazmalardan alınan ve halen Uppsala Üniversite Kütüphanesi'nde bulunan mikrofilmler hakkındadır.]
- Maghamez, Zeki : *Bah'tan makhtâtât fi makâtib al - Asitâna*. Mağallat al-Mağma'al-'İlmî al-' Arabî, 9 (1929), 240 - 242. ss.
- Maghamez, Zeki : *Etudes sur le (= quelques) manuscrits des Bibliothèques de Constantinople*. Revue de l'Academie Arabe de Damas, XI (1929), 240 - 247. ss.
- Plessner, M. : *Beitrage zur islamischen Literaturgeschichte. I. Studien zu Arabischen Handschriften aus Stambul, Konia und Damaskus*. Islamica, 4 (1931), 525 - 561. ss.
- Rafikov, Ahmed H. : *Biblioteki Istanbula*. Trudy Biblioteki Akademii Nauk, VI (1962), 303 - 315. ss.
- Rescher, O. : *Mitteilungen aus Stambuler Bibliotheken*. Zeitschrift der Deutschen Morgenlandischen Gesellschaft, LXIV (1910), 195 - 217, 489 - 528. ss.
— Rescher, O. : *Mitteilungen aus Stambuler Bibliotheken*. II. Mélanges de la Faculte Orientale de Beyrouth, V (1912), 489 - 540. ss.
- Rescher, O. : *Mitteilungen aus Stambuler Bibliotheken*. II. Zeitschrift für Semitistik und verwandte Gebiete, I (1922), 216 - 217. ss.
- Rhodakanakis, N. : *Über einige arabische Handschriften der öffentlichen Bibliotheken in Konstantinopel*. Or. Stud. T. Nöldeke gewidmet, I (1906), 385 - 392. ss.
- Ritter, Hellmut : *Philologika, II. Über einige Koran und Hadit betreffende Handschriften hauptsächlich Stambuler Bibliotheken*. Der Islam, 17 (1928), 249 - 257. ss.
- Ritter, Hellmut : *Philologika*. Der Islam, I - II, 17 (1928), 15 - 23, 249 - 257; III - IV, 18 (1929), 34 - 59; VII, 21 (1933), 84 - 109; VII, 22 (1935), 89 - 105; IX, 24 (1937), 270 - 286; X, 25 (1939), 35 - 86. ss.

- Ritter, Hellmut : *Über einige Werke des Selâhaddin Hâkîm b. A'îbak as-Safâdî in Stambuler Bibliotheken*. Rivista degli Studi Orientali, 12 (1929 - 1930), 79 - 88. ss.
- Ritter, Hellmut : *Schriften Ja'gub ibn Ishag al-Kindî's in Stambuler Bibliotheken*. Československy Orientalni Ustav v Praze, IV, 3 (1932), 362 - 373. ss.
- Ritter, Hellmut - Richard Walzer : *Arabische Übersetzungen griechischer Aerzte in Stambuler Bibliotheken*. Sounderausgabe aus den Sitzungsberichten der Preussischen Akademie der Wissenschaften, Phil. - Hist. Klasse. XX (1934), 800 - 846. ss.
- Ritter, Hellmut : *Philologica, IX. Die vier Suhrawardî, Ihre Werke in Stambuler Handschriften*. Der Islam, 24 (1937), 270 - 286; 25 (1939), 35 - 86. ss.
- Ritter, Hellmut : *Philologica, XIII. Arabische Handschriften in Anatolien und Istanbul*. Oriens, II (1949), 236 - 314; III (1950), 31 - 107. ss.
- Rosenthal, F. : *From Arabic books and manuscripts*. Journal of the American Oriental Society, V, 75 (1955), 14 - 23; VI, 76 (1956), 27 - 31; VII, 81 (1961), 7 - 12. ss.
- Salgir, Abdülkadir : *Istanbul kütüphaneleri ile ilgili yabancı dil eserler bibliyografyası*. Türk Kültürü, X, 110 (1971), 1 - 9. ss.
- Schacht, J. : *Von den Bibliotheken in Stambul und Umgegend*. Zeitschrift für Semitistik und verwandte Gebiete, V (1927), 288 - 294; VIII (1932), 120 - 121. ss.
- Schacht, J. : *Aus Orientalischen Bibliotheken. I. Aus den Bibliotheken von Konstantinopel und Kairo*. Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften. Phil. - Hist. Klasse, Nr. 8 (1928), 1 - 62. ss.
- Schacht, J. : *Aus Orientalischen Bibliotheken. II*. Abhandlungen der Preussischen Akademie der Wissenschaften. Phil. - Hist. Klasse, Nr. 1 (1931),
- Sezgin, Fuad : *Üç mecmu'at ar-rasûl. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 2 (1958), 231 - 256. ss.
- Spies, O. : *Beiträge zur arabischen Literaturgeschichte : Juristen, Historiker, Traditionarier*. Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes, XIX, 3 (1932),
- Şeşen, Ramazan : *Câhiz'in eserlerinin İstanbul kütüphanelerindeki yazma nüshaları ve bunlar hakkında bazı yeni malûmeler*. Şarkiyat Mecmuası, 6 (1966), 113 - 134. ss.
- Şeşen, Ramazan : *Istanbul kütüphanelerinde tarih ve tercüme-i hâle dâir bilinmeyen bazı yazmalar*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, 17, 22 (1967), 143 - 168. ss.
- Tauer, F. : *Notices sur quelques manuscrits arabes des bibliothèques de Stamboul*. Archiv Orientalni, 2 (1930), 87 - 94. ss.
- Tauer, F. : *Les manuscrits persans historiques des bibliothèques de Stamboul*. Archiv Orientalni, 1931 - 1932,
- Tauer, F. : *Geographisches aus der Stambuler Bibliotheken*. Archiv Orientalni, 6 (1934), 95 - 111. ss.
- Thompson, Lawrence S. : *The availability of research materials in the libraries of Istanbul*. Libri, II (1953), 297 - 319. ss.
- Togan, Zeki Velidî : *The earliest translation of the Qur'an into Turkish*. İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, 4, 1 - 2 (1964), 1 - 19. ss. [Makale Türkçe özetlidir.]
- Walzer, Richard : *Arabische Aristoteles - übersetzungen in Istanbul*. Gnomon, X (1934), 277 - 280. ss.
- Walzer, Richard : *Über arabische Übersetzungen griechischer Autoren in Stambuler Bibliotheken*. Forschungen und Fortschritte, X (1934), 391 - 392. ss.
- Weisweiler, Max : *Istanbul Handschriftenstudien zur Arabischen Traditionen - Literatur*. Bibliotheca Islamica, X (1937),
- Kısa Bibliyografya :
- Abdurrahman Şeref : *Topkapı Sarayı Hümayunu*. İstanbul, 1326 - 1327, Osmanlı Tarih Encümeni Mecmuası. 730 s. 1 plân.
- [Altınay], Ahmed Refik : *Bizde şehname-öülk, Sait Lokman ve halefleri*. Yeni Mecmua 9. Sayı.
- [Altınay], Ahmed Refik : *Fatih Sultan Mehmed ve ressam Bellini (1479 - 1480)*. İstanbul, 1325, Ahmed İhsan Matbaası. 63 s.
- Altınay, Ahmed Refik : *Topkapı ve İncilli Köşkler*. (II). Cumhuriyet, 22/5/1935.
- Altınay, Ahmed Refik : *Revân Köşkü niçin yapılmıştır?* (III). Cumhuriyet, 23/5/1935.
- Altınay, Ahmed Refik : *Bağdad Kasrı*. (IV.) Cumhuriyet, 24/5/1935.
- Anafarta, Nigâr : *Hünernâme minyatürleri ve sanatçıları*. İstanbul, 1965, Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii A. Ş. XIV + 43 s.
- Araz, Nezihe : *Fatih'in deruni tarihi*. İstanbul, 1953, İnkılâp Kitabevi. 219 s.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı : *Fatih devri hattatları ve hat sanatı*. İstanbul, 1953, İstanbul Matbaası. 56 s.
- "İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, Nu : 2"

- Ayverdi, Ekrem Hakkı : *Fatih devri mimari eserleri*. İstanbul, 1953, İstanbul Matbaası. 29 s.
"İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, Nu : 13"
- Ayverdi, Ekrem Hakkı : *Fatih devri mimarisi*. İstanbul, 1953, İstanbul Matbaası. 511 + [1] s.
"İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, Nu : 11"
- Ayverdi, Ekrem Hakkı : *19. asırda İstanbul haritası*. İstanbul, 1958, Şehir Matbaası. 27 s.
"İstanbul Fethi Derneği İstanbul Enstitüsü Yayınları"
- Ayverdi, Ekrem Hakkı : *Fatih devri mimarisi*. Zeyl. İstanbul, 1961, Baha Matbaası. 43 s.
"İstanbul Fethi Cemiyeti, İstanbul Enstitüsü Neşriyatı Nu : 46"
- Ayverdi, Sâmîha : *Edebî ve manevî dünyası içinde Fatih*. 3. bs. İstanbul, 1974, Baha Matbaası. 334 s.
"İstanbul Fethi Cemiyeti, İstanbul Enstitüsü Neşriyatı : 19"
- Banarlı, Nihad Sami : *Fatih'ten zafer sırları*. Ankara, 1974, Ayyıldız Matbaası. 35 s.
"Ankara Ticaret Odası Dergisi'nin Mayıs 1974 tarihli sayısının ilâvesi"
- Baudier, Charles Michael : *The history of the Serrail and the Court of the Grand Seigneur, Emperour of the Turkes, where in is scene the image of the Ottoman Greatness, a table of humane passions and the examples of the inconstant prosperities of the court*. Translated by Edward Grimeston. London, 1635, William Stansby. VI + 191 s.
[Topkapı Sarayı ve Saray Kütüphanesi hakkında bilgi verilmektedir.]
- Baykal, Bekir Sıtkı : *Fatih Sultan Mehmed'in muhiti ve şahsiyeti üzerinde bir deneme*. A. Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi, 14, 3 - 4 (1957), 69 - 82. ss.
- Binark, İsmet : *Orta Asya Türk resim sanatı*. Türk Kültürü, Yıl : IV, 47 (1966), 131 - 137 ss.
- Binark, İsmet : *Osmanlı - Türk Ordusuna ait savaş tasvirleri*. Onasya Mecmuası, III, 35 (1968), 6 - 7. ss.
- Binark, İsmet : *516. Fetih Yıldönümü Münasebetiyle : İstanbul'un Fethi*. Onasya Mecmuası, IV, 45 (1969), 4, 9. ss.
- Binark, İsmet : *İstanbul'un Muharasası ve Kutlu Fethi*. Türk Kültürü, Yıl : VII, 82 (1969), 54 - 58. ss.
- Binark, İsmet : *Eski kitapçılık sanatlarımız*. Ankara, 1975, Ayyıldız Matbaası A. Ş. XIV + 162 s.
- Binark, İsmet : *Türk Vakıflarının tarihçesi ve yabancı gözüyle vakıflarımız*. Millî Kültür, I, 7 (1977), 30 - 35. ss.
- Binark, İsmet - Nejat Sefercioğlu : *İstanbul, Fâtih, Fetih ve Fâtih Devri hakkında yazılmış kitaplar bibliyografyası*. <Bir deneme>. İstanbul, 1977, Baha Matbaası. XIII + 119 s.
"İstanbul Fetih Cemiyeti No : 76"
- Binark, İsmet : *Türkler'de resim ve minyatür sanatı*. Vakıflar Dergisi, XII, 1978, 271 - 290. ss.
- Boue, Ami : *Die Europäische Türkei*. Wien, 1889, F. Tempsky.
[Eser 2 cilt olup, 2. cildin 316. s.' da Saray Kütüphanesi hakkında bilgi verilmektedir.]
- Brennecke, W. : *Die Länder an der unteren Donau und Konstantinopel*. Hannover, 1870, Hahn'sche Hofbuchhandlung. XI + 172 s.
[116. s.'da Saray, 118 s.'da da III. Ahmed Kütüphanesi hakkında bilgi verilmektedir.]
- Crawford, F. Marlon : *Constantinople*. London, 1896, Macmillan and Co. X + 78 s.
[Kitabın 24 - 25. ss. arasında Topkapı Sarayı Kütüphanesi hakkında bilgi verilmektedir.]
- Çığ, Kemal : *Topkapı Sarayı Müzesi*. Cumhuriyet Ansiklopedisi ekl. İstanbul, 1968, Arkın - Ofset Basımevi. 32 s.
- Dağlıoğlu, Hikmet Turhan : *İstanbul bibliyografyası*. Yeni Türk Mecmuası, (1937), 58 - 98. ss.
- Dallaway, James : *Constantinople ancient and modern, with excursions to the shores and islands of the Archipelago and the Troad*. London, 1797, T. Bensley. XII + 415 s.
[Kitabın 22 - 24. ss. arasında Saray Kütüphanesi hakkında bilgi verilmiştir.]
- Danişmend, İsmail Hami : *İstanbul fethinin insanî ve medenî kıymeti*. İstanbul, 1953, Halk Basımevi. 51 s.
"İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı Sayı : 15"
- Dirimtekin, Feridun : *Fatih'ten önce Marmara Surları*. Ankara, 1953, Kanaat, Feyz ve Güzel Sanatlar Matbaası. 76 s.
- Eldem, Halil Edhem : *Topkapı Sarayı*. İstanbul, 1931, Kanaat Kütüphanesi. 61 s.
- Dwight, H. G. : *Constantinople, settings and traits*. New York, 1926, Harpers and Brothers. XV + 518 s.

- [Kitabın 259. s.'da Saray; 263. s.'da ise I. Ahmed Kütüphanesi hakkında bilgi verilmiştir.]
- Eren, Mihlin - Osman Ersoy : *Bir kısım batılı eserlerde kütüphanelerimizle ilgili bilgiler bibliyografyası*. Ankara, 1969, T. T. K. Basımevi. 227 - 245. ss.
"Necati Lugal Armağanı'ndan ayrışım"
[Topkapı Sarayı kütüphaneleri hakkında bilgi veren yabancı kaynaklar da tanıtılmıştır.]
- Erkins, Ziya : *Topkapı Sarayı Müzesi*. Hazırlayan ve tertip eden : Niyazi Ahmet Banoglu. İstanbul, 1965, Güzel Sanatlar Matbaası. 64 s.
- Eroğlu, Lütfü : *İstanbul kütüphaneleri, Ondokuzuncu asrın başından bugüne kadar*. Aylık Ansiklopedi, V (1949), 1607 - 1610. ss.
- Eudel, Paul : *Constantinople Smyrne et Athènes (Journal de Voyage)*. Paris, 1885, Dentu. VII + 429 s.
[138 - 140. ss. arasında Topkapı Sarayı Kütüphanesi hakkında bilgi verilmiştir.]
- İncalcık, Halli : *Fatih devri üzerinde tetkikler ve vesikalar*. I. Ankara, 1954, Türk Tarih Kurumu Basımevi. XI + 245 s.
"Türk Tarih Kurumu Yayınları, XI. Seri - III, No : 6"
- İncelciyan : *XVIII. asırda İstanbul*. Tercüme ve tahşiye eden : Hrand D. Andreasyan. İstanbul, 1956, Baha Matbaası. VIII + 192 s.
[Kitabın 23. s.'da Topkapı Sarayı Kütüphanesi hakkında bilgi verilmiştir.]
- *İstanbul* (Maddesi) İslâm Ansiklopedisi. 5. C., II. ks., 2. bs. İstanbul, 1968, Millî Eğitim Basımevi. 1135 - 1214 / 168. ss. 18 plâns, 1 harita, 1 plân.
[Maddenin 1214/49 - 1214/54. ss. arasında, Semavi Eyice tarafından kaleme alınan (İstanbul'un Tarihî Eserleri) ana başlığı altında, «Topkapı Sarayı (Yeni Saray)»-ndan da bahsedilmektedir.]
- Koçu, Reşad Ekrem : *Topkapı Sarayı*. İstanbul, 1960, Nurgök Matbaası. 240 + XIII s.
"İstanbul Ansiklopedisi Kütüphanesi : 2"
- Konyalı, İbrahim Hakkı : *İstanbul sarayları*. I. C. İstanbul, 1942, Bürhaneddin Basımevi. 301 s.
- Konyalı, İbrahim Hakkı : *Fatih'in mimarlarından Azadlı Sinan. (Sinan-ı Atik). Vakfiyeleri, eserleri, hayatı, mezarı*. İstanbul, 1953, Halk Basımevi, 110 + XIII s.
"İstanbul Fetih Derneği Neşriyatı, Sayı : 4"
- Lâtîfi [Kastamonulu, 1491 - 1582] : *Evsâf-ı İstanbul*. Hazırlayan : Nermin Suner. İstanbul, 1977, Baha Matbaası. XXXII + 112 + [7] s.
"İstanbul Fetih Cemiyeti : 77"
- Mehmet Raif : *Topkapı Sarayı Hümayun ve Parkın tarihi*. İstanbul, 1332, Matbaa-i Hayriye. 64 s.
- Mehmet Vedat : *Topkapı Sarayı büyük plânı*. İstanbul, 1325. 5 pafta.
[T. T. K. Kütüphanesi kitap yer No. E/671]
- Millner, Barnette : *The palace school of Muhammed the Conqueror*. Cambridge, 1941, Harvard University Press. XII + 225 s.
[68 - 69 ve 132 - 133. ss. arasında III. Ahmed Kütüphanesi hakkında bilgi verilmiştir.]
Müller, Georgina Mag : *İstanbul'dan mektuplar*. Çeviren : Afife Buğra. İstanbul, 1978, Kervan Kitapçılık Basım Sanayi ve Ticaret A. Ş. 27 - 34. ss.
"Tercüman 1001 Temel Eser : 131"
[Bellrtilen sayfalar arasında Topkapı Sarayı'ndan bahsedilmektedir.]
- Ogan, Aziz : *Topkapı Sarayı Müzcesi rehberi*. İstanbul, 1933, Devlet Basımevi. 48 s.
- Ogan, Aziz : *Topkapı Sarayı hafriyatı*. İstanbul, 1941, Maarif Kitabevi. 19 s.
- Öğütmen, Filiz : *İstanbul Saraylarında adım adım. Topkapı Sarayı - Kütüphane*. Hayat Tarih Mecmuası, II, 12 (Ocak 1966), 35 - 38. ss.
- Öz, Tahsin : *Topkapı Sarayı Müzesi rehberi*. İstanbul, 1933.
- Öz, Tahsin : *Hünernâme minyatürleri*. Güzel Sanatlar Dergisi. I (1939), 1 - 17. ss.
- Öz, Tahsin : *Topkapı Sarayı Müzesi onarımları*. İstanbul, 1948, Millî Eğitim Basımevi. 70 s.
- Öz, Tahsin : *Hırka-i Saadet Dairesi ve Emanat-ı Mukaddese*. İstanbul, 1953, İsmail Akgün Matbaası. 46 s. plâns.
- Öztürkmen, Neriman Malkoç : *İstanbul ve Ankara kütüphaneleri*. Ankara, 1957, Millî Kütüphane Basma ve Ciltevi. 48 - 52. ss.
- Pakalın, Mehmet Zeki : *Osmanlı - Tarih deyimleri ve terimleri Sözlüğü*. III C., 2. bs. İstanbul, 1971, Millî Eğitim Basımevi. 670 s.
- Sertoğlu, Mithad : *Topkapı Sarayında ündelik hayatı*. İstanbul, 1974, Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayii A. Ş. Ofset Basımevi. 12 s.
"Doğan Kardeş Yayınları"

- Tayanç, Muin Memduh : *Fâtih ve güzel sanatlar*. İstanbul, 1953, Kemal Matbaası. 10 s. 21 plâng.
- *Topkapı Sarayı muhtasar rehberi*. İstanbul, 1341, Matbaa-i Amire. 36 s. "İstanbul, Asâr-ı Atika Müzeleri"
- *Topkapı Sarayı Müzesi rehberi*. İstanbul 1965, Millî Eğitim Basımevi, 43 s.
- Uzluğ, Şahabeddin : *Türk Anadolu resim mektebi*. Konya Mecmuası, 39 (1942).
- Ünver, A. Süheyl : *Türklerde resim, tezhip ve minyatür tarihi. (Orta Asya kısmı)*. İstanbul, 1934, Başvekâlet Müdevvenat Basımevi. 38 s.
- Ünver, A. Süheyl : *Selçuklularda ve Osmanlılarda resim, tezhip ve minyatür*. İstanbul, 1934, Akşam Matbaası. 32 s.
- Ünver, A. Süheyl : *Fatih'in oğlu Beyazid'in su yolu haritası dolayısıyla 140 sene öncelki İstanbul*. İstanbul, 1945, İstanbul Belediye Basımevi. 58 s.
- "İstanbul Belediyesi İstanbul Fethinin 500 üncü Yıldönümünü Kutlama Yayınları : 2"
- Ünver, A. Süheyl : *İlim ve sanat bakımından Fatih devri albümü*. I. İstanbul, 1945, Kenan Basımevi. V + 64 s. "İ. Ü. Tıp Tarihi Ens. Yay. Sayı : 29"
- Ünver, A. Süheyl : *Ressam Nigâri hayatı ve eserleri*. Ankara, 1946, Millî Eğitim Basımevi. VI + 24 s. 4 plâng.
- Ünver, A. Süheyl : *İlim ve sanat bakımından Fatih devri notları*. I. İstanbul, 1947, Belediye Matbaası. 144 s. "İstanbul Belediyesi İstanbul Fethinin 500. Yıldönümü Kutlama Yayınlarından : 54"
- Walpole, Robert : *Memoirs relating to European and Asiatic Turkey*. edited from manuscript journals by Robert Walpole. London, 1817, Longman, XXII+VII+607 s. [XVI - XVIII. ss. arasında Saray Kütüphanesi hakkında bilgi verilmektedir.]

Resim : 16
«Hünernâme» den.
Osmanlı Ordusu
bir zafer dönüşü
(İstanbul Topkapı
Sarayı Müzesi
Hazine Kitaplığı)